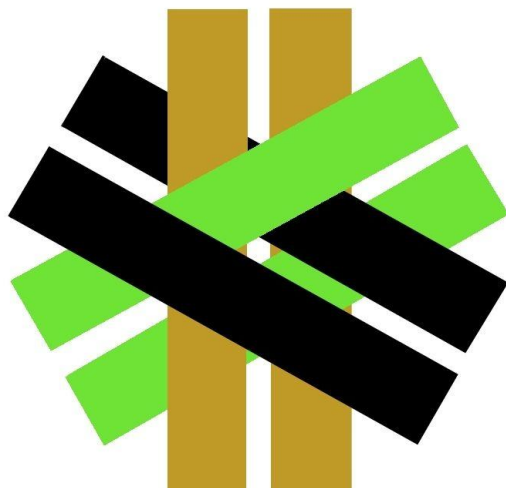

„Bakonyi Szakképzés-szervezési Társulás”
8200 Veszprém, Megyeház tér 1.

TÁMOP-2.2.3-07/2-2F-2008-0026
“A szak- és felnőttképzés struktúrájának átalakítása” című konstrukció keretében
az “Esélyt a jövőnek!” elnevezésű pályázata

KÖRNYEZETTUDATOS MAGATARTÁSRA NEVELÉS PROTOKOLLJA A BAKONYI TISZK INTÉZMÉNYÉBEN

2010. december 15.

TARTALOMJEGYZÉK

1. A KÖRNYEZETTUDATOS MAGATARTÁS FOGALMA	4
1.1 Környezettudatossági vizsgálatok az Európai Unióban	5
1.2 Környezettudatossági vizsgálatok Magyarországon	6
2. A KÖZÉPFOKÚ OKTATÁS CÉLKOROSZTÁLYÁBAN (14-20 ÉV) ELÉRHETŐ KÖRNYEZETTUDATOSSÁG KIALAKÍTÁSÁNAK, FEJLESZTÉSÉNEK SZÜKSÉGESSÉGE	9
2.1 A környezettudatos magatartás előnyei	9
2.1.1 A környezetvédelmi cselekedetek típusai	9
2.2 A nevelés alapjai és eszközei	9
2.2.1 A tömegtájékoztatás szerepe	11
2.2.2 Az intézményesített nevelés és oktatás szerepe	11
3. KÖRNYEZETVÉDELMI JOGI SZABÁLYOZÁSI ISMERETEK AZ EURÓPAI UNIÓBAN ÉS MAGYARORSZÁGON	13
3.1 A jogalkotás szerepe a környezetvédelmi szabályozásban	13
3.2 Az Európai Unió környezetvédelmi alapelvei	14
3.3 Az Európai Unió környezetvédelmi szabályozása	17
3.3.1 Szabályozási módszertan	17
4. KÖRNYEZETTUDATOSSÁG ÁLLAPOTFELMÉRÉSE A BAKONYI TISZK-BEN	19
4.1 Környezettudatosság jelenlegi helyzetének kiértékelése a Bakonyi TISZK tanulói körében	19
4.2 Környezettudatossággal kapcsolatos ismeretek felmérésének kiértékelése	33
5. KERETTANTERVI KAPCSOLATOK ÉS A PEDAGÓGIAI PROGRAM	39
5.1 Környezettudatosságra nevelés mint kulcskompetencia a NAT-ban	39
5.2 Megújuló tantervek igénye	40
5.3 A Bakonyi TISZK Pedagógiai Programjának módosítása	43
5.3.1 A környezeti nevelés célja	43
5.3.2 A környezeti nevelés alapelvei, elérendő céljai	43
5.3.2.1 Legyen komplex, rendszer-szemléletű	43
5.3.2.2 Legyen élethosszig tartó és az élet minden területére kiterjedő	43
5.3.2.3 Legyen lokális és globális egyszerre	44
5.3.2.4 Legyen naprakész és jövőbenező egyszerre	44
5.3.2.5 Legyen tevékenységre orientált, és neveljen együttműködésre	45
5.3.2.6 Neveljen új értékrendszerre	45
5.3.3 Környezeti nevelés tanítási órákon	45
5.3.4 Környezeti nevelés tanítási órán kívül	46

„Bakonyi Szakképzés-szervezési Társulás”
8200 Veszprém, Megyeház tér 1.

TÁMOP-2.2.3-07/2-2F-2008-0026
“A szak- és felnőttképzés struktúrájának átalakítása” című konstrukció keretében
az “Esélyt a jövőnek!” elnevezésű pályázata

6. KÖRNYEZETTUDATOS MAGATARTÁS FEJLESZTÉSE A TANÓRAI KERETEKEN BELÜL	50
6.1 Óravázlatok a középfokú oktatáshoz	50
6.1.1 Óravázlatok általános hulladékgazdálkodási ismeretek oktatásához	50
6.1.2 Természeti és épített környezetünk	51
6.1.3 A környezeti elemek és elszennyeződésük	52
6.1.4 A környezet- és természetvédelem alapjai	52
6.2 Egyéb oktatási segédanyagok beépítése, alkalmazása a környezettudatos nevelés területén	53
6.2.1 A média szerepe a környezettudatos nevelésben	53
7. KÖRNYEZETTUDATOS MAGATARTÁS FEJLESZTÉSE A TANÓRAI KERETEKEN KÍVÜL	55
8. KÖRNYEZETTUDATOSSÁG A GYAKORLATBAN	59
8.1 Szelektív hulladékgyűjtés bevezetése a TISZK intézményeiben	59
8.2 Veszélyes hulladékok gyűjtése a Bakonyi TISZK intézményeiben	59
9. ÖSSZEGZÉS	60
10. FELHASZNÁLT IRODALOM:	61
11. MELLÉKLETEK	62

1. A környezettudatos magatartás fogalma

A környezettudatos magatartás egyike a 21. századi nevelés-oktatás egyik kulcsszavainak. A jelenlegi oktatási rendszer kiemelt célja, hogy az óvodáskortól a felsőfokú tanulmányokig bezárólag a környezettudatos magatartásra nevelést minél hatékonyabban integrálja a tananyagba. Mielőtt azonban ennek középiskolában alkalmazható módjairól beszélnének, lényeges tisztázni magát az alapfogalmat, a környezettudatos magatartást.

A környezeti tudat (környezettudat) az egyének és a társadalom környezeti értékrendje, melyet a környezetről alkotott tudás és a – valamilyen szintű - morális meggyőződés alakít ki. Integrálja az ember környezet megértéséhez szükséges ismereteit és azt a szemléletmódot, amellyel körvonalazható környezetünk – benne az emberi élet – ökológiai, gazdasági, társadalmi fenntarthatósága. A környezeti tudat egyfelől segít a környezeti károkkal kapcsolatos gondok kialakulásának megértésében, másrészt rádöbbsenti az embereket a veszélyek sürgős leküzdésének fontosságára, valamint a tudományos módszerekkel karöltve problémamegoldó erővé válhat. Világossá teszi a tettek következményeit, feltárja a korlátokat, s rámutat a társadalom szándékainak finom összefüggéseire is. Ezen az elméleti síkon születnek és formálódnak a lokális, regionális és globális környezeti rendszerek működésében meghatározó szerepet játszó döntések is, melyek eredménye idővel a gazdasági és épített környezetben válik láthatóvá, hatásuk pedig a természeti és a társadalmi környezetben jelenik meg. Ebből kiindulva feltételezheti, hogy a környezeti alrendszerek harmonikus működésében, a környezetvédelemben a társadalom gondolkodása alapvetően meghatározó lehet.

A környezeti tudatosság (környezettudatosság) fogalma a konkrét cselekvések által túlmutat a környezeti tudaton. A környezettudatosság a társadalom és tagjai számára legmegfelelőbb, hosszú távú környezeti érdekeket céltudatosan ötvözi, tudományosan megalapozott gondolkodás és az azon alapuló magatartásforma, melynek gyakorlati célja az „ember – környezet viszony” harmóniájának megteremtése.

A környezeti érzékenység, a problémákra való fogékonyság és a környezettudatosság fokozatai genetikai, pszichológiai-mentális és tanult komponensekre vezethetők vissza. Az egyéni adottságok és jellegek – mint ahogyan sok más emberi tulajdonság esetében is – magukban foglalják a környezetre irányuló gondolkodást, értékítéletet és magatartást is. A környezettudatosság összetevői egyfelől az egyéni érzékelés oldaláról a negatív vagy pozitív környezeti válaszokat kiváltó hajlamok, másfelől pedig a tanult, elsajátított ismeretek alapján formálódó környezettel kapcsolatos nézetek és az ezekből fakadó cselekvési tendenciák. A környezeti beállítódás tehát egyrészt ösztönös, másrészt tanult viselkedési mintáktól, tudományos ismeretektől, vagy ideológiailag alátámasztott eszméktől függ. A környezettudatossághoz kapcsolódó tanult, elsajátított ismeretek fontossága hatványozott, hiszen az egyén – normális körülmények között - az oktatási rendszer keretei között tölti annak az időnek a jelentős részét, amelynek során a társadalomban alkalmazott viselkedésmintái kialakulnak, illetve azokat továbbadja.

1.1 Környezettudatossági vizsgálatok az Európai Unióban

A környezettel kapcsolatos konfliktusok a legtöbb európai országban a társadalmi érdeklődés középpontjában vannak. A lakosságot érintő és érdeklő legfontosabb napi kérdések sorában a környezeti problémák iránti érzékenység ma már vetekszik az alapvető munka- és létbiztonságra vonatkozó aggodalmakkal.

Az első környezeti tudatossággal foglalkozó átfogó nemzetközi kutatás az Európai Közösség megbízásából, az Európai Koordinációs Bizottság (INRA EUROPE) szervezésében zajlott le 1995-ben. E vizsgálat célja az volt, hogy az akkori tagállamok környezetpolitikai szereplői képet kapjanak a lakosság általános környezeti tudásáról, aggodalmairól és szerepvállalási készségéről. A feltett kérdésekre 1995-ben 15 ország, több mint 16 ezer lakosa válaszolt. A mintaképzés alapegysége a NUTS II régióbeosztás, volt. Az interjúkkal kiegészített kérdőíves felmérésnek az alapját, az *Eurobarometer* nemzetközi közvélemény-kutató intézet által összeállított „Az európaiak és a környezet 1992-ben” című kérdőíves felmérése jelentette, így a kapott eredmények a korábbi Eurobarometeres környezeti tudatvizsgálattal összevetethetőek voltak. A kutatás – fő tanulságként – rámutatott arra, hogy a lakosság több mint 80%-a szerint a környezeti problémák igen sürgetőek, melyeknek nagyobbik része a lakosság széles körében aggodalmat vált ki. A vizsgálat szerint az akkori közösségi államok polgárainak többsége egyformán fontos társadalmi tevékenységnek tekinti a környezetvédelmet és a gazdaságot. A kérdezettek többsége a mindennapi életben bizonyos áldozatokra is hajlandó a környezet érdekében, bár törekvéseik hatása – úgy vélik – nagyban másoktól függ.

2002-ben az Eurobarometer egy újabb, a korábbiakhoz hasonló közvélemény-kutatást végzett az EU 15 tagállamában. Az eredmények egyértelműen az aggodalmak növekedését mutatták. A lakosság félelme különösen a természeti katasztrófák és a vízszennyezések vonatkozásában nőtt. A vizsgálat szerint, környezeti kérdésekben továbbra is Finnország, Dánia és Luxemburg lakossága a legtájékozottabb. Azokban az országokban pedig – pl. Svédországban és Finnországban – ahol a lakosság többsége úgy érzi, hogy egyénileg is képes változtatni a környezet kedvezőtlen állapotán, a civil környezeti mozgalmak érdekérvényesítése valóban igen eredményes.

A környezeti problémák iránti egyéni fogékonyság több szintű. Például az ökológiai kérdések iránti érzékenység magas szintjéből nem következik egyértelműen, hogy azzal párhuzamosan az egyes emberek vásárlási kedve a környezetet kevésbé terhelő és veszélyeztető termékek iránt mutat. Egy Németországban végzett kutatás is megerősíti a marketing-szakemberek azon feltételezését, miszerint az emberek ökológiai beállítottsága és környezettudatossága csak részben tükröződik vissza a környezetbarát termékek iránt megmutatkozó konkrét vásárlási szokásaikban. Pusztán a környezeti jellemzők miatt senki nem vásárol. A termék egyéb alaptulajdonságai (ár, minőség) még a környezettudatos vásárló számára is mérvadó szempontok, hiszen nem minden, magát pozitív környezeti szemléletűnek minősítő állampolgár hajlandó/képes vásárlásai (fogyasztása) során is környezetbarát magatartást tanúsítani. Az ilyen és ehhez hasonló megfigyelések igazolják, hogy a környezettudatosságot

feltáró és elemző kutatások vélhetően nem csak a környezetpolitikai, de a kereskedelmi elvek kidolgozásában is irányadóak lehetnek.

1.2 Környezettudatossági vizsgálatok Magyarországon

Az 1990-es évektől több olyan közvélemény kutatásokon alapuló eredmény született, amelyek szerint a magyar lakosságot érintő legfontosabb napi ügyek között a környezeti problémák is hangsúlyt kapnak. Az ökológiai érzékenység, a környezeti biztonságra vonatkozó aggodalmak felerősödtek, az állampolgárok környezeti kérdésekben egyre inkább állást akartak foglalni. A társadalom rádöbbsent, hogy a központilag irányított környezeti politikák és szakértői döntések mellett, környezeti kérdésekben a civil lakosság véleménye is mérvadó, sőt a lakosságnak vétőjoga lehet.

A Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Környezettudományi Intézete a felnőtt magyarok és a középiskolai korosztályok (13-18 évesek) környezeti problémákról alkotott véleményét és igényeit vizsgálta (BKE 2001, 2002). A felnőtt lakosság körében folytatott közvélemény kutatások eredményeivel összehasonlítva a kutatások rámutatnak, hogy az iskolai korosztály véleménye a környezeti problémákat és az azok iránti felelősséget érintő kérdésekben a felnőtt korosztályokétól eltérő. További eredmény, hogy a környezeti nevelésben-képzésben részesültek esetében felfedezhető egy általánosan pozitívabb környezetszemlélet és az ezzel együtt járó magasabb szintű hajlandóság a környezettudatos magatartás irányába.

A BKE vizsgálat eredményeit erősítette meg a *Hulladék Munkaszövetség (HUMUSZ)* vizsgálata. E vizsgálat szerint a környezeti problémák iránti érdeklődés a középiskolások és felsőoktatásban résztvevők körében nőtt, a fiatalabb generációk pedig egyre környezettudatosabbak. A magasabb iskolai végzettségűek körében szignifikánsan nagyobb a környezeti tudatosság. Például a diplomások jóval nagyobb hajlandóságot mutatnak a háztartási szemét szelektív gyűjtésére. A GfK Piackutató Intézet szerint a lakosság többsége egyébként is pozitívan viszonyul az olyan környezetbarát tevékenységekhez, mint a szelektív hulladékgyűjtés. Ugyanakkor ezekből a vizsgálatokból az is egyértelműen kiderült, hogy a magyar átlagnépesség a mindennapi életben, a fogyasztásban nem igazán környezettudatos. A közelmúlt évek egyik legalaposabb kutatása a „*Cognitive-WWF Ökobarométer 2004*” című projekt volt. Ez elsősorban arra kereste a választ, hogy a magyar lakosság milyen környezettudatossággal lépett be az Európai Unióba. A kérdéseket a 15 éves és idősebb magyar lakosság számára fogalmazták meg. Ezek alapján a lakosság 20%-a katasztrofálisnak, 50%-a súlyosnak ítélte a hazai és a globális környezet állapotát, alig akadtak olyanok, akik szerint minden rendben van.

A környezetkárosító emberi tevékenységek megítélése alapján, az elemzők a hazai lakosságot négy csoportra osztották:

1. közönyösek (30%)
2. atomfélők (29%)
3. fogyasztási cikk fóbiások (24%)
4. aggódók (17%)

A Magyar Gallup Intézet 2004-ben 1000 fős országos reprezentatív mintán személyes megkérdezéssel közvélemény kutatást végzett a 18 éves és annál idősebb lakosság körében a környezetvédelmet, az energiafelhasználást és a velük kapcsolatos adópolitikát érintő néhány alapvető kérdésben. A kutatást végzők legfőbb kritikai észrevétele az állampolgárok környezeti aktivitásával hozható összefüggésbe. Megállapították, hogy a lakosság túlnyomó része ugyan hajlandó lenne egy bizonyos fokú (még ha nem is túl nagy) áldozatra, ugyanakkor sokan másoktól várnak megoldást. A kérdezetteknek csak egy kisebb csoportja gondolja, hogy a környezet- és természetvédelmi problémák megoldásában az egyes embereknek épp akkora felelőssége van, mint az önkormányzatoknak, a környezetvédelmi szervezeteknek és a kormánzatnak. A lakosság szerint az államnak a környezetet erősen terhelő tevékenységeket fokozottabban kellene adóztatni, valamint szigorúbban kellene fellépni a legnagyobb környezetszennyezőkkel szemben, akik „nem fizetik meg az általuk okozott károkat”. A többség úgy véli, hogy a túlzott anyag- és energiafelhasználás fokozott adóztatása révén csökkenteni kellene a lakosság személyi jövedelemadó- és járulékterheit, sőt a kérdezettek 70%-a elutasítja a felvetést, hogy több adót fizessen, még ha a többletet az állam a környezet állapotának javítására fordítaná is. elmondható, hogy a Gallup által – a környezeti-adó- és többlet-árfizetési hajlandóságon keresztül – lemért környezettudatosság jól tükrözi az ország gazdasági helyzetét és a magyar lakosság szemléletét.

Az elmúlt évek környezettudatossággal kapcsolatos hazai vizsgálatainak eredményei azt mutatják, hogy a környezeti problémák közül több – elsősorban a szennyezések hatásai, az élelmiszerbiztonság és a fogyasztási pazarlás – a társadalmi érdeklődés homlokterében áll. Az összehasonlító elemzések szerint a magyar lakosság többsége úgy véli, hogy lehetőség van arra, hogy az egyén is hozzájáruljon a világméretű gondok enyhítéséhez, vagyis a többség személyes cselekvésre alkalmas lehetőségeket lát a környezet védelmében. Az ország lakosságának többsége tisztában van számos emberi tevékenység környezetkárosító hatásával, és ennek leküzdése érdekében cselekedni is hajlandó. Sajnos azonban sok komoly probléma valódi súlyát továbbra sem érzékeli (pl. közlekedés). Az is bizonyos, hogy sokkal inkább motiválhatók a pénzbeli hozzájárulást nem igénylő cselekedetek iránt, mint az iránt, ha valamiért a jelenleginél többet kellene fizetni (pl. szelektív hulladékgyűjtés).

Összességében a magyarok környezeti szemlélete nem tér el a nemzetközi trendektől. A környezetbarát fogyasztás, a környezeti felelősség, a fizetési hajlandóság és a környezeti kérdésekben való szerepvállalások aránya más európai országokban tapasztaltakéhoz hasonló.

„Bakonyi Szakképzés-szervezési Társulás”
8200 Veszprém, Megyeház tér 1.

TÁMOP-2.2.3-07/2-2F-2008-0026
“A szak- és felnőttképzés struktúrájának átalakítása” című konstrukció keretében
az “Esélyt a jövőnek!” elnevezésű pályázata

A többség környezeti kérdésekben többé-kevésbé aktivizálható, ugyanakkor egy jelentős réteg továbbra is teljes passzivitást mutat. A Magyarországon tapasztalható környezeti tudatosságra jelentősen hatott (sajnos nem elég átütően) a környezeti konfliktusokat elemző hazai tudományos közélet és bővülő szakirodalom. Számos kutató és szerző egyre határozottabban foglalt állást a globális és lokális környezeti problémákat érintő kérdésekben. A tudományos kutatásoknak köszönhetően – és ebben a különböző földrajzi vizsgálatoknak igen nagy szerepe volt – az egész Kárpát-medence vonatkozásában felértékelődtek a természeti és épített környezeti értékek. Bizonyítást kaptak a természeti-társadalmi-gazdasági konfliktusok összefüggései, Magyarország veszélyeztetettsége. A környezetterhelés csökkentésére egyre több kormányzati és civil kezdeményezés indult el, a környezeti jogok és kötelességek nagymértékben kibővültek, sőt a hazai környezeti „szakszótárban” is megjelent a „környezeti demokrácia” fogalma.

2. A középfokú oktatás célkorosztályában (14-20 év) elérhető környezettudatosság kialakításának, fejlesztésének szükségessége

2.1 A környezettudatos magatartás előnyei

A környezeti problémák megoldásának leghatékonyabb módjának a belső motiváltságon alapuló tevékenység nevezhető, mert az egyén pozitív motiváltság esetén mindig környezetkímélően fog cselekedni. A motiváció kialakításának alapjául a környezettel, mint társadalmi rendszerrel kapcsolatos értékek, a normák és az attitűdök megfelelő kialakítása szükséges. Ezek a cselekedetek a legelőnyösebbek a környezetvédelmi célú tevékenységek körében, mert a jogilag vagy gazdaságilag nem szabályozott tevékenységi körökben is működnek. A környezettudatos attitűddel rendelkező egyén nagy valószínűséggel az élet más területein is a felelősségteljesebb gondolkodást, és az ok-okozati összefüggések ismeretében felelősségteljesebb magatartást is tanúsít, illetve ad át utódinak.

2.1.1 A környezetvédelmi cselekedetek típusai

A környezetvédelmi célú cselekedetek indítókai alapvetően három csoportba tartozhatnak. A cselekedetek bekövetkezhetnek külső kényszer hatására. Ilyen eredetűek a jogi szankciókkal kikényszerített tevékenységek, illetve az adott esetben a környezetkárosító tevékenységek beszüntetése. Ezek hátránya, hogy a jogi kényszer alól sokaknak sikerül kibújniuk, továbbá az, hogy nem lehet minden emberi cselekedetet jogszabállyal irányítani.

A második csoportba tartoznak a gazdasági érdek irányította cselekedetek. Ezek elméletileg kedvezőbb motiváltságot jelentenek, mint a külső kényszer. Ezzel kapcsolatban még inkább érvényes az a megállapítás, hogy az ily módon környezettudatosságra motiváltak köre csekély. Ennek fő oka, hogy a gazdasági szabályozás elsősorban a vállalatok tevékenységére van hatással, az egyének cselekedeteinek szabályozásában, érdekeltté tételében nem hatékony.

Az említett két szabályozási csoport legnagyobb hátránya abból az alapvető emberi tulajdonságból fakad, miszerint a kényszerítő eszközökkel szemben igyekszünk ellenállást tanúsítani, különösen akkor, ha nem ismerjük a korlátozás okait és céljait. A jogi és gazdasági szabályozás hatékonysága nagymértékben függ attól is, hogy az állampolgárok mennyire hajlandók együttműködni a hatóságokkal. A harmadik, már említett és legelőnyösebb indítók a belső motiváltság, melynek kialakulásában döntő szerepe van mind a szülői, mind az iskolarendszerű környezeti nevelésnek.

2.2 A nevelés alapjai és eszközei

1998 óta a környezeti nevelés törvényi kötelezettség (aktuális: 207/2007. sz. Kormányrendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 243/2003. (XII. 17.) Korm. rendelet módosításáról) minden iskola számára, mégis nagy eltérések tapasztalhatók a környezeti nevelés pedagógiai céljai és a gyakorlati megvalósulás

között. A Nemzeti alaptanterv is átfogó célkitűzésként fogalmazza meg a környezeti nevelést: „A környezettudatosságra nevelés átfogó célja, hogy elősegítse a tanulók környezettudatos magatartásának, életvitelének kialakulását annak érdekében, hogy a felnövekvő nemzedék képes legyen a környezeti válság elmélyülésének megakadályozására, elősegítve az élő természet fennmaradását és a társadalmak fenntartható fejlődését.” A dokumentum többek között hangsúlyozza még az élethosszig tartó tanulást, valamint a diákok természettudományos gondolkodásának fejlesztését. Emellett természetesen meghatározó, hogy mennyire fontos a környezettudatosságra nevelés és a fenntarthatóság megjelenése az összes tantárgyban. Abban, hogy a tanulók érzékennyé váljanak a környezetükben előforduló természeti és ember által alkotott értékek iránt, felismerjék ezeket az értékeket, és elkötelezettek legyenek irántuk, a környezeti nevelésnek értékrendet, attitűdöket, magatartást formáló szerepe is van. Mindezt úgy lehet elérni, hogy a tágabb értelemben vett környezeti nevelést a humán tantárgyakba is beépítik, hiszen a különféle értékek és hagyományok megismerése és védelme, a felelősség tudatosítása, a kritikai hozzáállás megalapozása és az érzelmi viszonyulásokra való hatás a humán tantárgyakhoz éppúgy kötődik – talán még jobban –, mint a természettudományi tantárgyakhoz.

A környezeti tudat kialakítására és fejlesztésére számos eszköz (pl.: média, nevelés, referenciacsoportok) létezik, melyek koordinált és szelektív alkalmazása a társadalom különböző szegmensei - életkoruk, attitűdjeik alapján - számára közvetíthetik maximális hatékonysággal a célállapot megvalósítását szándékozó üzenetet. A környezeti nevelés célja, hogy erősítse a társadalmi tudatosságot, főleg a döntési helyzetekben, s alapot teremtsen az egyének számára egy felvilágosult és aktív részvételen alapuló magatartás kialakítására a környezetvédelemben és a természeti erőforrások ésszerű és előrelátó felhasználásában. E célok elérése érdekében a környezeti nevelésnek különösen a következő irányelveket kell figyelembe vennie:

- a környezet az emberiség közös öröksége;
- a környezet minőségének megőrzése, fenntartása és javítása közös és egyéni kötelesség, az általános emberi egészségvédelem és az ökológiai egyensúly fenntartásának része;
- a természeti erőforrásokat előrelátóan és ésszerűen szabad csak felhasználni;
- és minden egyes ember képes hozzájárulni a környezet védelméhez.

A környezetvédelemmel kapcsolatos belső motiváció kialakítását az egyén fejlődésének szakaszaihoz igazodva kell megteremteni, és ebben meghatározó szerepe van a neveléstudománynak és az általa kidolgozott elvek, módszerek megvalósításának keretét adó iskolarendszernek. A nevelés hatékonyságának alapja a pedagógustársadalom környezettudatos szemléletének erősödése, a nevelő-oktató munka szakmai hatékonyságának növelése, az iskola nevelő szerepének növekedése, és az intézményeknek az iskola falain kívül végzett tevékenységei, továbbá az, hogy a gyermekeken keresztül elérve a szülőket, hozzájárul a családok környezettudatos életvitelének kialakulásához. A nevelés módjainak megfelelő alkalmazása az eredmény tekintetében meghatározó fontosságú.

Óvodás- és kisiskolás korban az érzelmi nevelés dominál, majd a középiskolában fokozatosan előtérbe kerül az értelmi nevelés. Ahhoz, hogy az egyén felnőttként meggyőződésből, belső kényszerből legyen képes cselekedni, az érzelmi és az értelmi nevelésnek összhangban kell lennie. A környezettudatos gondolkodásmód kialakításának eszközei közt kiemelt fontosságú a tömegtájékoztatás és az intézményesített oktatás szerepe.

2.2.1 A tömegtájékoztatás szerepe

Ma már nem csak az információk továbbítását vállalja magára az elektronikus és írott média, hanem a témakörökben sugárzott műsorokkal, vagy a különféle kiadványokban megjelentetett cikkekkel egyfajta rendszeres vagy eseti oktató-nevelő munkát is végeznek. A célkorosztályban (14-20 év) döntő szerepe lehet a környezettudatos magatartás kialakításában, mert ezen korosztály olyan mértékben szocializálódott – elsősorban és szinte kizárólagosan az elektronikus – médiától, hogy annak döntő jelentősége van a célcsoport magatartásformáinak kialakulásában. A célkorosztály egyértelműen könnyebben és gyorsabban sajátít el ismereteket a televíziós műsorokból és az internetről, mint a hagyományos tanóra keretei között, ezért a média bevonása szükséges és elengedhetetlen része a 21. századi környezeti nevelésnek.

2.2.2 Az intézményesített nevelés és oktatás szerepe

A környezeti tudat formálásának másik hatékony eszköze lehet. A környezeti nevelés fogalmán olyan személyiségfejlesztés értendő, amelynek célja a környezetvédő gondolkodás és viselkedésmód kialakítása. Mivel a nevelés a teljes személyiség fejlesztésének folyamata, így meghaladja az oktatással szerzett ismeretek hatósugarát. A környezeti nevelés során az érzelmi és értelmi adottságok fejlesztése egyaránt fontos, ezek aránya azonban tanulók életkorától és egyéni adottságaitól függően eltérő súllyal kell, hogy szerepeljenek. A célkorosztályban már inkább az értelmi nevelés dominál, melynek egyik leghatékonyabb megvalósítása az intézményesített oktatás keretein belül lehetséges.

Ennek okai:

- Szakképzett pedagógusok foglalkoznak a gyermekekkel,
- A nevelés a gyermekek életkori sajátosságainak megfelelően történik,
- Az oktatást szisztematikusan kialakított tantervek alapján valósítják meg,
- Tudományosan igazolt ismereteket oktatnak,
- Az ismeretanyagot rendszeresen számon kérik, és csak az elégséges tudásszint elérése után haladhatnak tovább a tanulók,
- A rendszeres pedagógiai ráhatás az egyéniségek formálásában más eszközzel nem helyettesíthető.

A környezeti tudat kialakításának egyik lehetséges módja az intézményesített nevelés egész időtartama alatt jelen lévő tudatformálás: Ebben az esetben az óvodai – elsősorban érzelmi nevelésre alapozott – képzés után az általános iskolai tanulmányok folyamán a hagyományos

„Bakonyi Szakképzés-szervezési Társulás”
8200 Veszprém, Megyeház tér 1.

TÁMOP-2.2.3-07/2-2F-2008-0026
“A szak- és felnőttképzés struktúrájának átalakítása” című konstrukció keretében
az “Esélyt a jövőnek!” elnevezésű pályázata

tantárgyak keretein belül a megfelelő témakörökben foglalkoznak a környezeti-környezetvédelmi kérdésekkel, a környezeti helyzet ismertetésén keresztül a környezetvédelem céljainak megismertetésével.

3. Környezetvédelmi jogi szabályozási ismeretek az Európai Unióban és Magyarországon

3.1 A jogalkotás szerepe a környezetvédelmi szabályozásban

A környezetvédelmi szabályozás koncepcióját az államok belső fejlődését megszabó politika, azon belül a környezetpolitika határozza meg, így tulajdonképpen a környezetvédelem területén megfogalmazott fő célokat, alapelveket foglalja össze a fenntartható fejlődés biztosítása érdekében.

A hatékony környezetpolitika iránymutatóként szolgálja a környezetvédelemmel kapcsolatos feladatok megvalósítását, csökkenti a környezeti kockázati elemeket, segíti a gazdasági-piaci lehetőségeket.

A hatékony környezetpolitika megvalósítása érdekében:

- a jelentkező környezeti problémák minden szakterületet érintenek, a nagy horderejű döntésekbe be kell vonni a környezetvédelmi szakembereket is,
- a környezetvédelem hosszú távú gondolkodást igényel, távlati politikát, stratégiai döntéseket kell hozni, melyeknél a rövid és a hosszú távú előnyök egyaránt figyelembe vannak véve,
- elemezni szükséges a környezetpolitikai döntések lokális, regionális és globális hatását, a lokális érdekeket alárendelni a magasabb szintűeknek,
- törekedni kell az országok környezetpolitikájának összehangolására, tapasztalatok alkalmazása,

A környezetpolitika leghatékonyabb eszközei a gazdasági és jogi szabályozási eszközök és a tudatformálás kombinációja.

A környezetvédelmi szabályozás módszerei:

- közvetlen törvényi szabályozás,
- közvetett gazdasági szabályozás,
- egyéb szabályozó eszközök.

A közvetlen törvényi szabályozás működése:

- meghatározott tevékenység(ek) elhagyására kényszerít,
- hatósági előírások (utasítások, tilalmak) segítségével kényszer hatása révén érik el a környezetpolitikai célokat,
- utasításnál bizonyos mértékű környezetterhelés még engedett, tilalomnál viszont a környezetet károsító magatartás teljesen tilos (DDT alkalmazása, gyártása),
- a hatósági előírás vonatkozhat emisszióra (kibocsátás), immisszióra (szennyezettségi állapot), termelési folyamatra és termékekre, szolgáltatások,
- Emissziós előírások határértékek (norma) formájában, ezek a kibocsátható szennyező anyagok mennyiségét és koncentrációját határozzák meg.

A közvetlen törvényi szabályozás előnyei:

- Utasítások, tilalmak egyértelműek, a reagálás előre látható, az igen veszélyes emissziók esetén nincs alternatívája
- Előírások betartása elvileg ellenőrizhető

- Előírások bevezetésével gyors eredmények
- Határértékek tudományos megalapozásával az ökológiai és egészségügyi hatásosság fokozható

A közvetlen törvényi szabályozás hátrányai:

- gazdaságilag nem hatékony, mert berendezésekre egységes követelmények, a környezet adott állapotának minimális költségek melletti elérését nem biztosítja
- előírások betartása zavarhatja a versenyfeltételeket
- nem ösztönöz az előírásokat meghaladó szennyezés csökkentésre, környezetkimélő eljárások bevezetésére – nincs érdek, motiváció

Mindezekből következik, hogy a közvetlen törvényi szabályozást hatékony szankciórendszerrel kell ellátni.

3.2 Az Európai Unió környezetvédelmi alapelvei

A környezetvédelem közösségi szinten történő szabályozása először az Európai Unió jogelődjénél, az Európai Közösségnél merült fel igényként az 1970-es években.

Az Első Környezeti Akcióprogram által megfogalmazott alapelvek a mai napig alapjai a közösségi környezetpolitikának. Közülük a legfontosabbak a Római Szerződés környezeti fejezetébe is bekerültek, majd részben módosításra kerültek, részben újak is csatlakoztak hozzájuk, mindenesetre szerződéses helyük miatt ezen elvek már jogi kötelező erővel is bírnak. Az alapelvek elsődleges célja, hogy iránymutatást adjanak mind a jogalkotók, mind a jogalkalmazók számára.

Az Európai Unió környezetvédelmi alapelvei:

- a szubszidiaritás elve

A szubszidiaritás röviden annyit jelent, hogy az EU csak akkor cselekszik, ha hatékonyabb, mint a tagállam, vagyis ez a cselekvés optimális szintjét meghatározó eszköz.

„Azokon a területeken, amelyek nem tartoznak kizárólagos hatáskörébe, a szubszidiaritás elvének megfelelően a Közösség csak akkor és annyiban jár el, amennyiben a tervezett intézkedés céljait a tagállamok nem tudják kielégítően megvalósítani, és ezért a tervezett intézkedés terjedelme vagy hatása miatt azok közösségi szinten jobban megvalósíthatók.” (EK Szerződés 5. cikk)

- a szennyezés, illetve a környezeti ártalmak megelőzésének elve

Szennyezés forrásánál történő fellépés előnyben részesítését jelenti az ún. csővégi megoldásokkal szemben.

- az élővagyátosság elve

Biztosítani kell a környezet, az élővilág és az emberi egészség védelmének magas szintjét abban az esetben is, ha még csak a károsodás veszélye áll fenn és lehetséges az esetleges későbbi környezeti ártalmak bekövetkezése.

- a szennyező fizet elve

A felelősségi eszközök minél komplexebb módon történő alkalmazását jelenti annak érdekében, hogy a környezet terhelőjének, szennyezőjének a lehető legteljesebb mértékű helytállása megvalósuljon.

- a fenntartható fejlődés elve

A jelen generáció szükségleteinek kielégítése olyan szinten kell, hogy történjen, amely lehetővé teszi a jövő generáció szükségleteinek azonos szinten történő biztosítását. A fenntarthatóságnak megkülönböztetik a környezeti, gazdasági, szociális és intézményi dimenzióit.

- az integráció elve

A környezetpolitikának más szektor politikáiban is érvényesülnie kell.

„A környezetvédelmi követelményeket – különösen a fenntartható fejlődés előmozdítására tekintettel – be kell illeszteni a 3. cikkben említett közösségi politikák és tevékenységek meghatározásába és végrehajtásába.” (EK Szerződés 6. cikk)

A közösségi környezeti politika fejlődésének főbb állomásait az alábbi áttekintő táblázat tartalmazza:

Időpont	A szabályozás jellege, célja	Jogforrás
1957	Római Szerződés: nincsenek környezeti politikára vonatkozó rendelkezések, környezetvédelmi hatáskörök, de még utalás sincs a környezetvédelemre	Római Szerződés (EGK): 2., 100., 235. szakasz
1972	EK Csúcskonferencia: megfogalmazzák a környezeti kérdésekben való együttműködés szükségességét	
1973	EK Első Környezeti Akcióprogramja (1973-1976): támogatja az egyéni kezdeményezéseket, de még nincs egységes környezetvédelmi koncepció és politika: célok, alapelvek megfogalmazása	
1976	EK Második Környezeti Akcióprogramja (1977-1981): az első akcióprogramhoz hasonló célokat fogalmaz meg	

1981	Az Európai Bizottság átszervezése: a környezetvédelem a III. Ipari Főigazgatóságtól átkerül a XI. Környezet- és Fogyasztóvédelmi, Nukleáris Biztonsági Főigazgatósághoz	
1982	<i>EK Harmadik Környezeti Akcióprogramja (1982-1986):</i> elsőként említi a megelőzést, mint a környezetvédelem egyik lényegi alapelvét	
1985	Európai Bíróság döntése, amely a környezetvédelmet beemeli a Közösség lényeges céljai közé	
1986	<i>Egységes Európai Okmány: „Környezet”</i> címen új résszel (VII.) bővíti a Szerződést, valamint jogi hatásköröket alkot környezetvédelmi ügyekre, így a környezetvédelmi politikát más politikák integrált részévé teszi – ez a módosítás fordulópontnak tekinthető a környezetpolitika fejlődésében	VII. cím „Környezet” beiktatása (EK Szerződés 130r-t cikkek)
1986	<i>EK Negyedik Környezeti Akcióprogramja (1987-1992):</i> a környezetvédelemnek más ágazati politikákba történő integrálását helyezi a középpontba	
1992	<i>Maastrichti Szerződés az Európai Unióról:</i> a fenntartható fejlődést, mint az Unió alapvető célját fogalmazza meg, valamint több területen előremutató változásokat hoz	EK Szerződés 2. és 3. cikkek, XVI. cím (= 130r-t cikkek)
1992	<i>EK Ötödik Környezeti Akcióprogramja (1993-2000):</i> definiálja az EU fenntartható fejlődési koncepcióját és a hagyományos jogi szabályozási eszközökön túl a piac orientált, gazdasági eszközök alkalmazását kívánja előmozdítani	
1994	<i>Európai Környezetvédelmi Ügynökség</i> felállítása, székhelye: Koppenhága, funkciója: információs és kutatási központ	

1997	<i>Amszterdami Szerződés</i> : megerősíti a fenntarthatósági alapelvet, javítja a döntéshozatali mechanizmust, valamint a környezet magas szintű védelmét beemeli az Unió prioritásai közé	EU Szerződés 2. cikk, EK Szerződés 2., 3. és 6. cikkek, XIX. cím (=174-176 cikkek)
2001	<i>EK Hatodik Környezeti Akcióprogramja (2001-2010)</i> – címe: „2010: Jövők és Választásunk” – 4 kiemelt terület: klímaváltozás, természet és biodiverzitás, környezet és egészségügy, valamint a természetes erőforrásokkal és a hulladékkal való gazdálkodás	

3.3 Az Európai Unió környezetvédelmi szabályozása

Az EU környezetvédelmi szabályozása napjainkban több mint 300 jogi aktust foglal magába rendeletek, irányelvek (=direktívák), határozatok és ajánlások formájában.

Az EU környezetvédelmi jogalkotása kiterjed:

- *termékekre*, úgy mint gépjárművek kibocsátásának ellenőrzése, fogyasztói termékekben megtalálható veszélyes anyagok ellenőrzése, építési eszközök zajszennyezésének ellenőrzése, veszélyes kémiai anyagok és eljárások ellenőrzése, stb.
- *tevékenységekre*, amelyek a környezetre vagy az emberi egészségre hatással vannak: ipari üzemek, építkezések, hulladékkezelés, természetvédelem, biodiverzitás megőrzése, stb.
- *a környezet minőségének védelmére*, úgy mint levegőbe, vízbe, talajba kerülő veszélyes anyagok ellenőrzése, természetes erőforrások és a biodiverzitás megőrzése.
- *eljárásokra és eljárási jogokra*, úgy mint a környezeti hatásvizsgálat, információkhoz való hozzáférés és közösségi részvétel.

Az Unió környezetvédelmi jogalkotásában az irányelvek fordulnak elő a legnagyobb számban. Abban az esetben azonban, ha az Unió rendelettel (pl.: EMAS, Ökocímke) vagy határozattal szabályoz, akkor ezek a nemzeti jogba való átültetés nélkül is hatályosak a Tagállamokban.

3.3.1 Szabályozási módszertan

A hagyományos szabályozás módszere a környezetszennyezéssel járó tevékenységekre vonatkozó jogszabályok és a közigazgatási határozatok kikényszerítésére épül. A környezetminőségi határértékek a kibocsátások megengedhető és elfogadható szintjét

„Bakonyi Szakképzés-szervezési Társulás”
8200 Veszprém, Megyeház tér 1.

TÁMOP-2.2.3-07/2-2F-2008-0026
“A szak- és felnőttképzés struktúrájának átalakítása” című konstrukció keretében
az “Esélyt a jövőnek!” elnevezésű pályázata

határozzák meg büntetések és bírságok kilátásba helyezésével a túllépések esetére (“Parancs és Ellenőrzés” szemlélet).

A hagyományos szabályozás mellett egyre nagyobb szerepet kapnak az ún. piaci szabályozó eszközök is. A szennyező fizet elvén keresztül biztosítani kívánják, hogy a környezetvédelmi kiadásokat elsősorban a környezethasználók fedezzék azáltal, hogy ezeket a költségeket a piaci tényezőkkel együtt számba veszik.

A horizontális jogalkotás jelenti az Európai Unió környezetvédelmi jogi szabályozásának általános részét, azon szabályozási kérdéseket, amelyek egyaránt vonatkoznak a környezetvédelem valamennyi területére. A *Jogközelítési útmutató* szerint akkor kell egy jogszabályt horizontálisnak tekinteni, ha az általános környezetgazdálkodás kérdéseire vonatkozik, és nem egyes szektorok, termékek, vagy kibocsátási típusok alkotják lényegét. A horizontális szabályok közül a legfontosabbak:

- a környezeti hatásvizsgálat
- a környezeti információ szabadsága, hozzáférhetősége
- a környezetbarát termékjelzés (ökocímke)
- EMAS – környezeti menedzsment és auditálási rendszer
- az Európai Környezetvédelmi Hivatal

4. Környezettudatosság állapotfelmérése a Bakonyi TISZK-ben

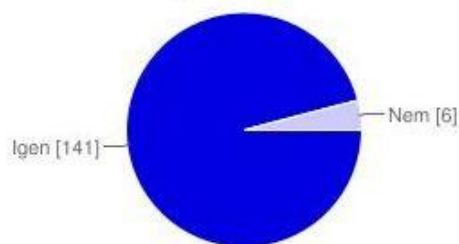
A Bakonyi TISZK diákjainak környezeti attitűdjét két kérdőíves tanulmánnyal mértük fel 2010 decemberében. Az első felmérés arra kereste a választ, hogy a célkorosztály milyen mértékben tanúsít környezettudatos magatartást, mennyire van tisztában környezetével, lakóhelye állapotával, tanúsít-e érdeklődést környezetével jobbatétele, védelme érdekében. A második felmérés már konkrét, alapvető környezetvédelmi ismeretek meglétére kérdezett rá, azt vizsgálva, hogy a Bakonyi TISZK tanulói mennyire rendelkeznek naprakész, gyakorlati ismeretekkel a fenntartható fejlődés és a mindennapi környezetvédelem területén.

Összefoglalva a felmérések célja az volt, hogy egyrészt kiderítse, milyen hajlandóságot mutatnak a célkorosztály tanulói a környezettudatos magatartásra, másrészt milyen konkrét tárgyi tudással rendelkeznek ezen magatartásforma megvalósítása érdekében.

4.1 Környezettudatosság jelenlegi helyzetének kiértékelése a Bakonyi TISZK tanulói körében

A környezettudatos magatartásra való hajlam felmérésére az alábbi (lásd 1. sz. melléklet), 38 kérdésből álló kérdőívet használtuk, melyet a Google Docs Űrlapszerkesztő programja segítségével juttatunk el az intézmények tanulóihoz. A környezettudatos magatartás-felmérő kérdőívet a Bakonyi TISZK 6 intézményének 147 tanulója töltötte ki.

Fontosnak tartod a környezet védelmét?

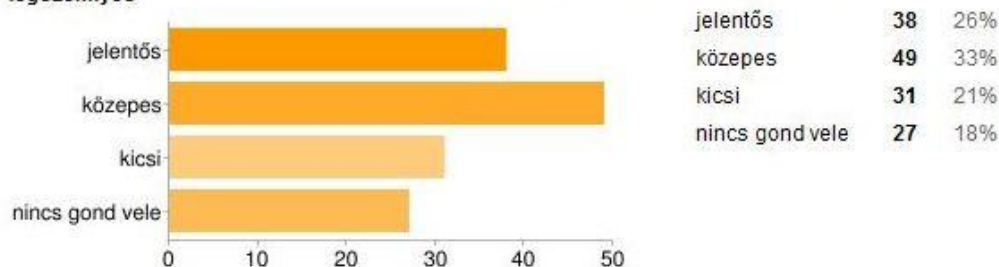

Igen	141	96%
Nem	6	4%

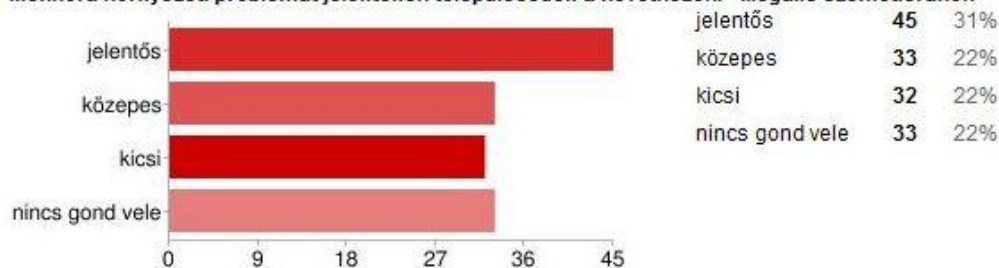
A tanulók elsősorú többsége, 96% fontosnak tartotta a környezetvédelmet.

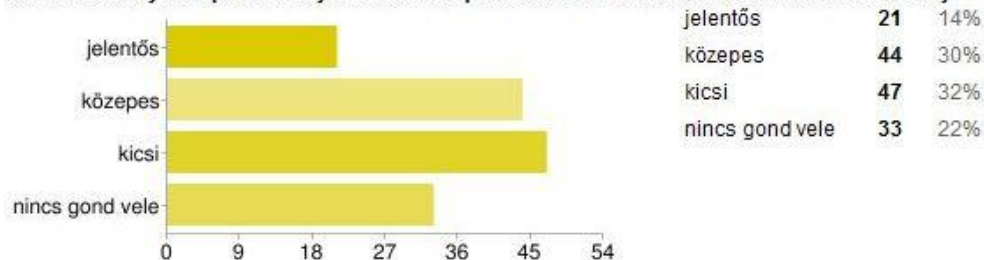
Mekkora környezeti problémát jelentenek településeden a következők: - közlekedés okozta légszennyezés

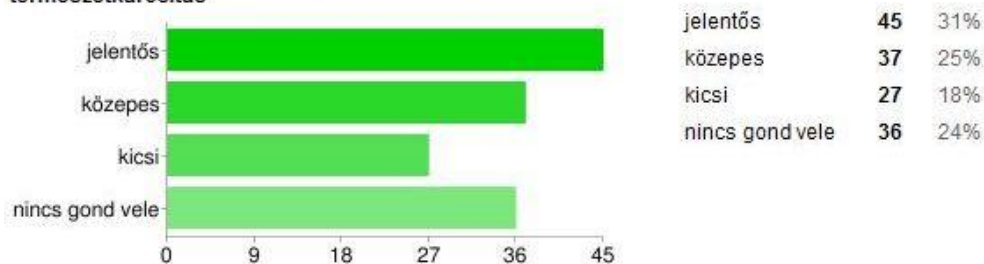
Mekkora környezeti problémát jelentenek településeden a következők: - illegális személtlerakók

Mekkora környezeti problémát jelentenek településeden a következők: - közlekedés okozta zaj

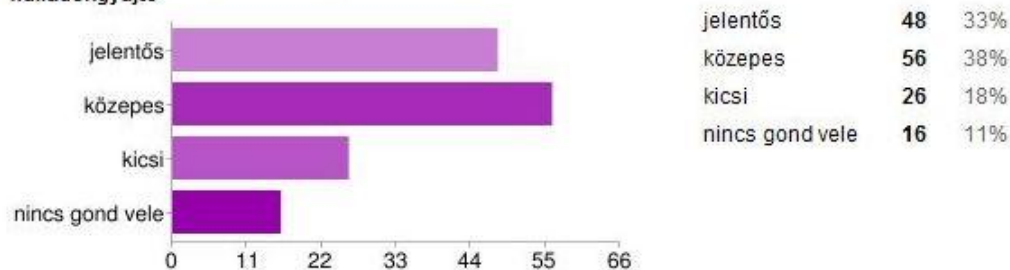

Mekkora környezeti problémát jelentenek településeden a következők: - erdőirtás, természetkárosítás

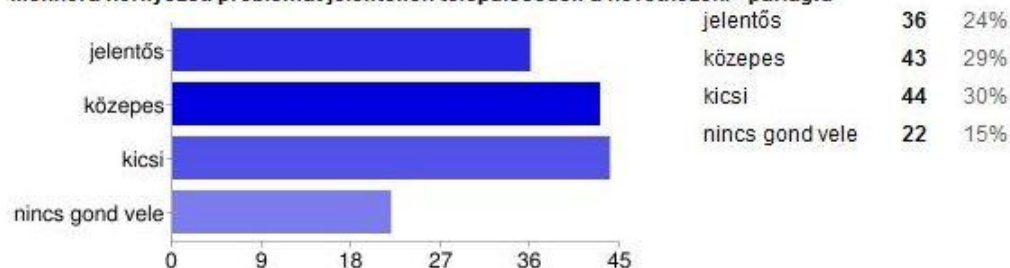

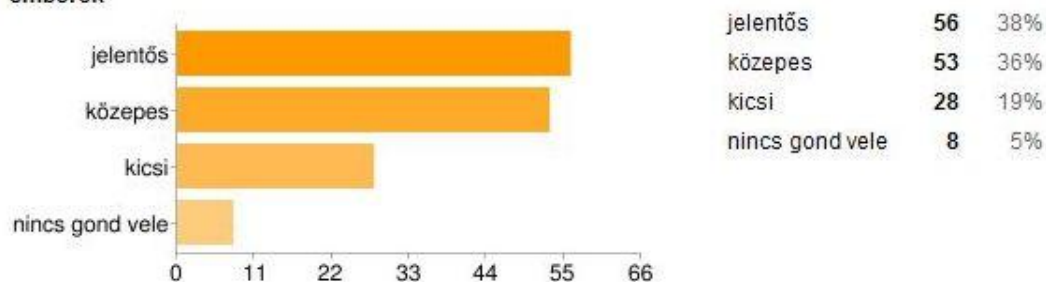
Mekkora környezeti problémát jelentenek településeden a következők: - kevés szelektív hulladékgyűjtő

Mekkora környezeti problémát jelentenek településeden a következők: - parlagfű

Mekkora környezeti problémát jelentenek településeden a következők: - hanyag, szemetelő emberek

A közvetlen lakó-tanulókörnyezet értékelésekor a hanyag, szemetelő embereket ítélték legtöbbször legjelentősebb környezeti problémának a tanulók közül. (38%)

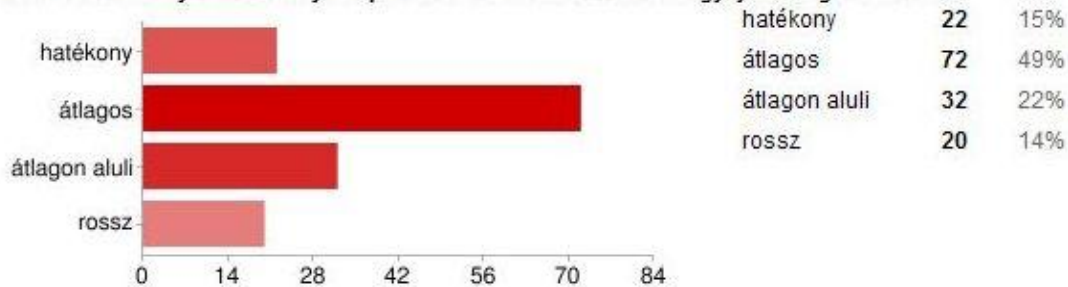
A jelentősebbnek ítélt problémák közül érdemes kiemelni az illegális személerakókat (31%), illetve az erdőirtást, természetkárosítást. (31 %).

A tanulók környezeti érzékenységéről tesz tanúbizonyságot, hogy összesen 71%-uk érzi jelentős, de legalábbis közepes problémának a kevés szelektív hulladékgyűjtő szigeteket, valamint 54%-uk érzékeli jelentős, illetve közepes nagyságú problémának a parlagfű jelenlétét településén.

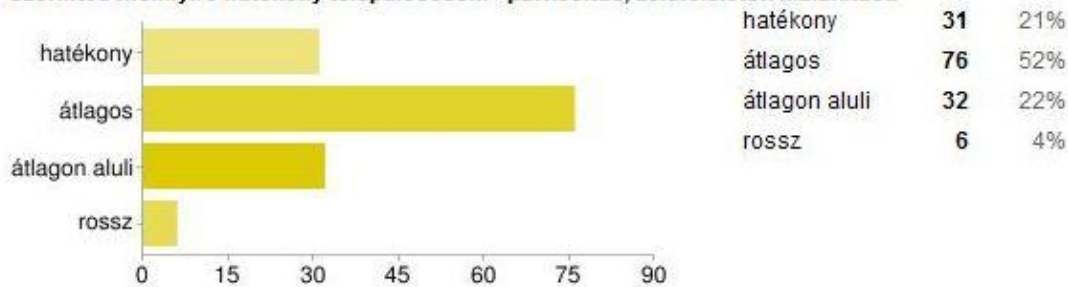

Egyedül a közlekedés okozta zaj az, amelyet a diákok több mint fele (54%) kicsi, vagy említésre sem méltó környezeti problémaként jelölt meg.

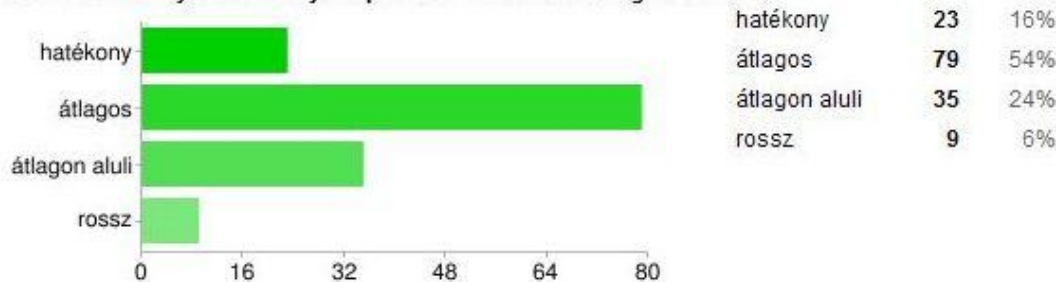
Szerinted mennyire hatékony településeden: - szelektív hulladékgyűjtés megszervezése

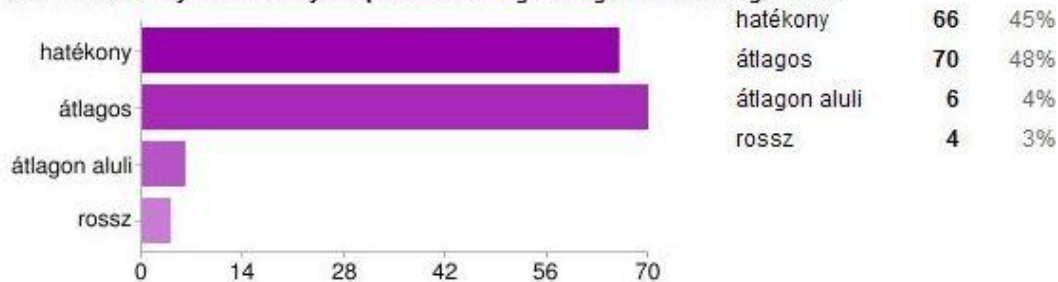
Szerinted mennyire hatékony településeden: - parkosítás, zöldfelületek kialakítása

Szerinted mennyire hatékony településeden: - közbiztonság védelme

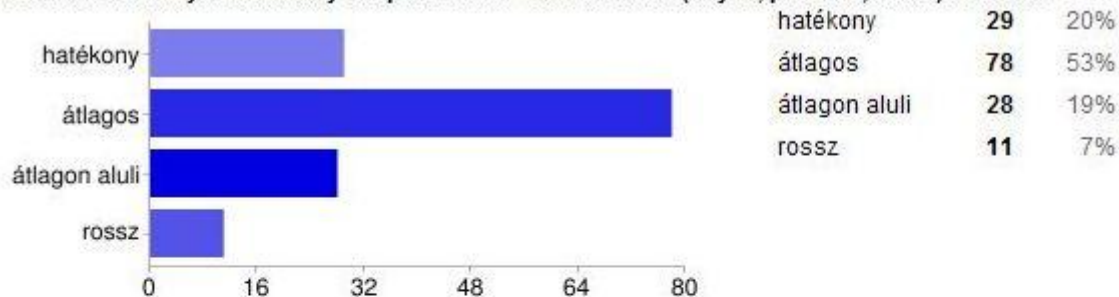

Szerinted mennyire hatékony településeden: - egészséges ivóvíz-szolgáltatás

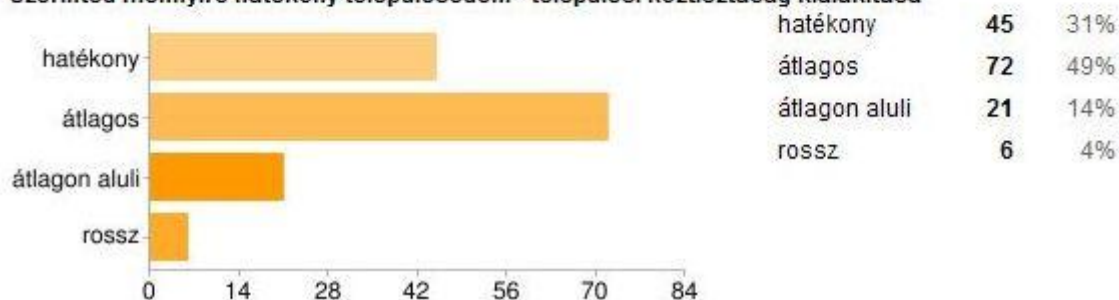

Szerinted mennyire hatékony településeden: - felszíni vizek (folyók, patakok, tavak) védelme

Szerinted mennyire hatékony településeden: - települési köztisztaság kialakítása

A települési környezetvédelemmel kapcsolatos kötelező és önként vállalt önkormányzati feladatok színvonaláról minden felmért szegmensben az „átlagos” értékelést adták a tanulók. „Hatékony” osztályzatot 45%-uk adott az egészséges ivóvíz-szolgáltatásra, illetve 31%-uk találta átlagon felülinek a köztisztaság állapotát településén. Az „átlagon aluli” és a „rossz” értékelés összességében csak a szelektív hulladékgyűjtés megszervezésének értékelésénél érte el, illetve a települési közbiztonság értékelésénél közelítette meg a 30%-ot.

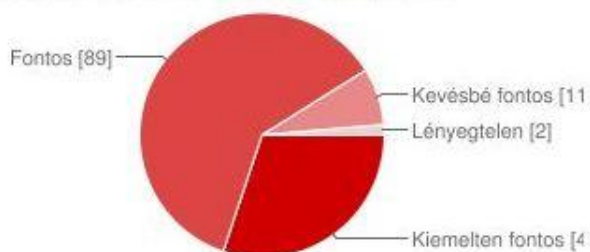

Ha nem gyűjtesz szelektíven, miért nem?

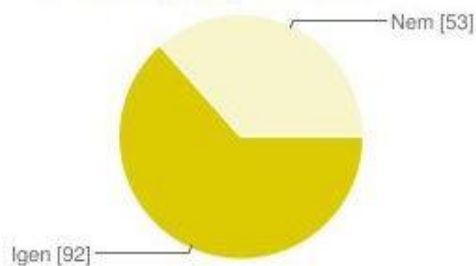
A gyűjtőhely messze van a lakóhelyemtől	36	24%
Sok időt vesz el a szétválogatás	10	7%
Nem tartom fontosnak	15	10%
Üritéskor úgyis összeöntik az egészet	12	8%
Nem tudom, hol vannak a gyűjtőhelyek	6	4%
Nem tudom, hogyan kell szétválogatni	6	4%

Fontosnak tartod-e a szelektív hulladékgyűjtést?

Kiemelten fontos	44	30%
Fontos	89	61%
Kevésbé fontos	11	7%
Lényegtelen	2	1%

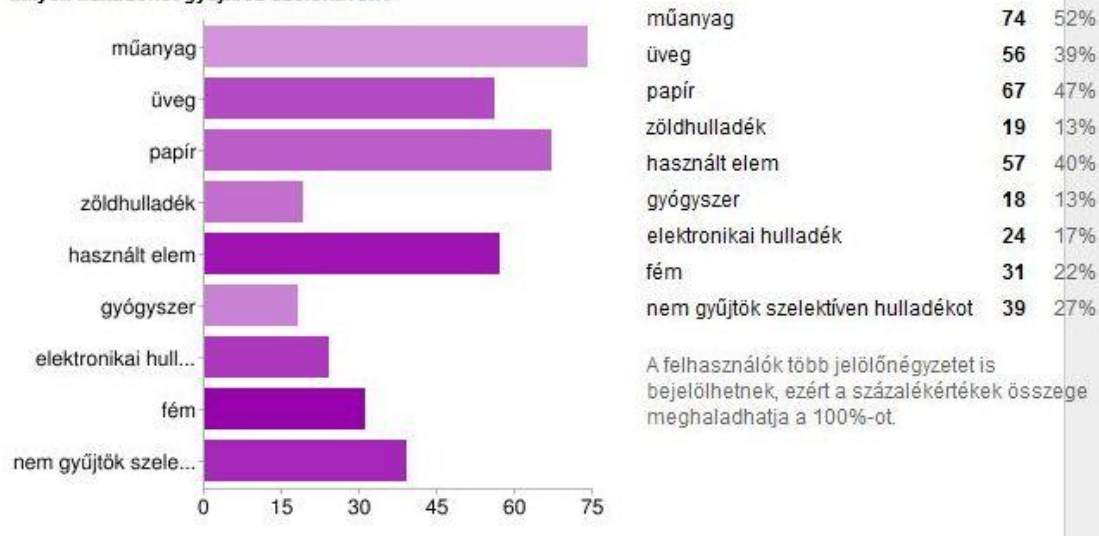
Gyűjtés-e szelektíven valamilyen hulladékot?

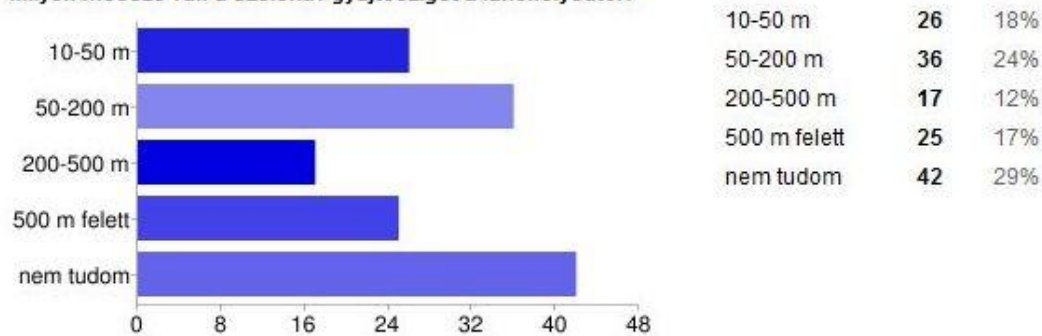
Igen	92	63%
Nem	53	36%

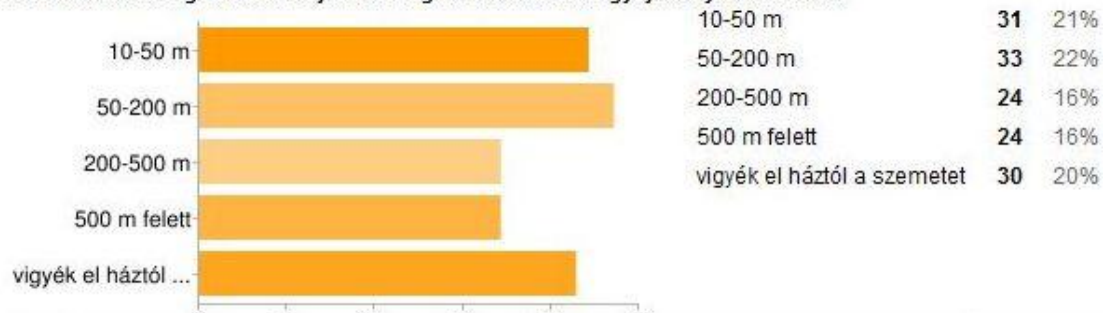
Milyen hulladékot gyűjtesz szelektíven?

Milyen messze van a szelektív gyűjtősziget a lakóhelyedtől?

Mekkora távolságot lennél hajlandó megtenni a szelektív gyűjtőhely eléréséhez?

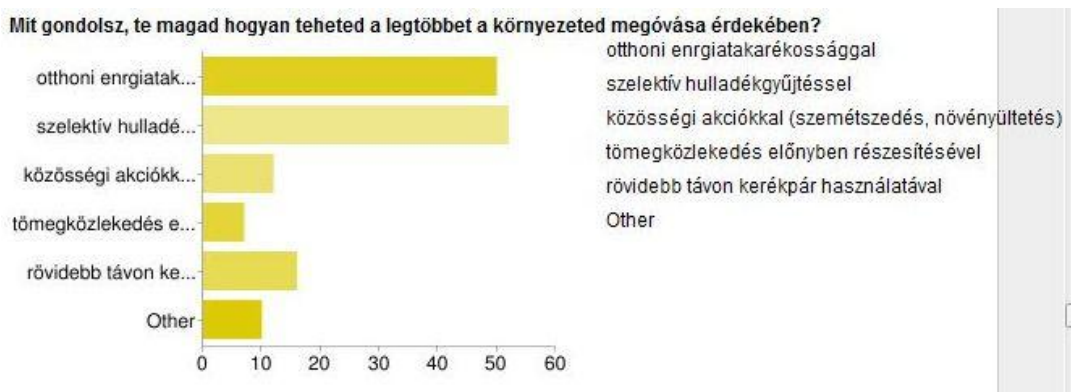

Sokkal szignifikánsabban határozható meg a környezettudatos attitűd a szelektív hulladékgyűjtéssel kapcsolatos kérdések értékelésekor. Bár a megkérdezettek 91%-a kiemelten fontosnak, illetve fontosnak tartja a hulladékok szelektív gyűjtését, bevallottan mindössze 63%-uk gyűjti ténylegesen szelektíven a hulladékot. Ez az érték azonban így is bőven felette van a magyar lakosság átlagának. (52%)

A kérdőív korábbi kérdéseire kapott eredménnyel összecsengő eredményt hozott a nem szelektív hulladékgyűjtés okait firtató kérdés: a tanulók legnagyobb része (24%) a kevés szelektív gyűjtőszigetet problémaként említő válaszával összhangban a lakóhelyétől túl messze található gyűjtőszigeteket jelölte meg válaszként. Az információhiányból (8%), tárgyi tévedésből (8%), valamint motivációhiányból adódó nemleges válaszok 10% alatt maradtak. Ezen válaszokból egyértelműen leszűrhető, hogy a kellő információ hiánya (a szelektív hulladékot nem öntik össze az egy felépítményűnek látszó járműben), illetve a motiváltság hiánya, a lustaság a két fontos szerepet játszó tényező a szelektív hulladékgyűjtéshez való negatív hozzáállásban.

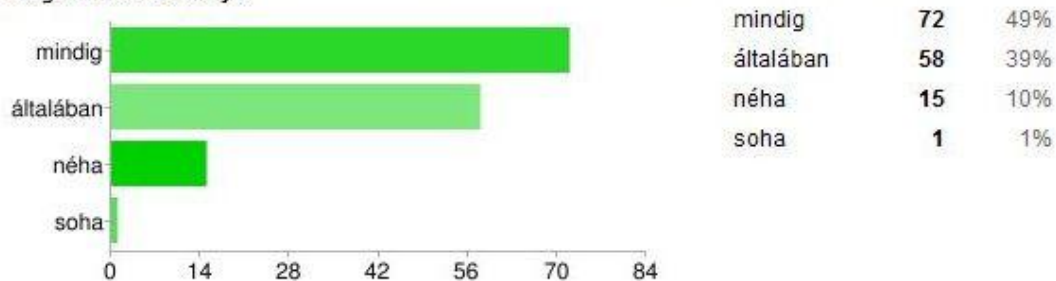
Ezen megállapítást erősítik a következő kérdésekre adott válaszok is: a diákok csaknem egyharmada (29%) nem tudja, hol található településén szelektív hulladékgyűjtő sziget (kellő információ hiánya), mintegy 20%-a elvárná, hogy a szelektíven gyűjtött hulladékot háztól vigyék el, és a másik 43% is csak maximum 200 métert tenne meg a gyűjtőszigetig (motiváltság hiánya, lustaság). A diákok közül a legtöbben egyébként a klasszikus gyűjtősziget-kombó hulladékait, a műanyagot (52%), az üveget (39%) és a papírt (47%) gyűjtik szelektíven.

Érdekesebb, és a magyar átlaglakossághoz képest igencsak szívderítő fejlemény még a használt elemek gyűjtőinek aránya: 40%-ot tesz ki a célcsoportból.

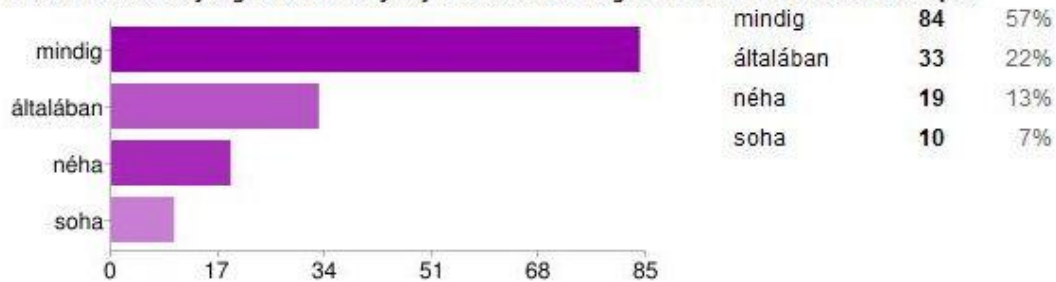

Az alábbi tevékenységek közül melyek jellemzők rád: - ha kimegyek egy helységből, lekapcsolom magam után a villanyt

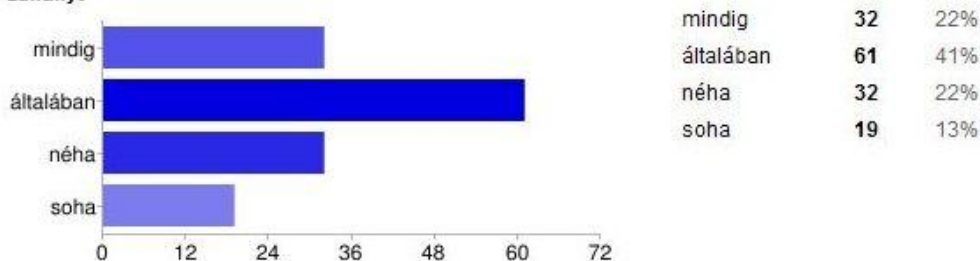

Az alábbi tevékenységek közül melyek jellemzők rád: - fogmosás közben elzárom a csapot

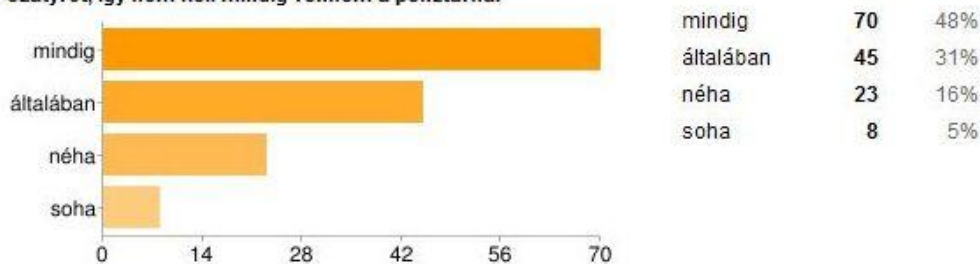

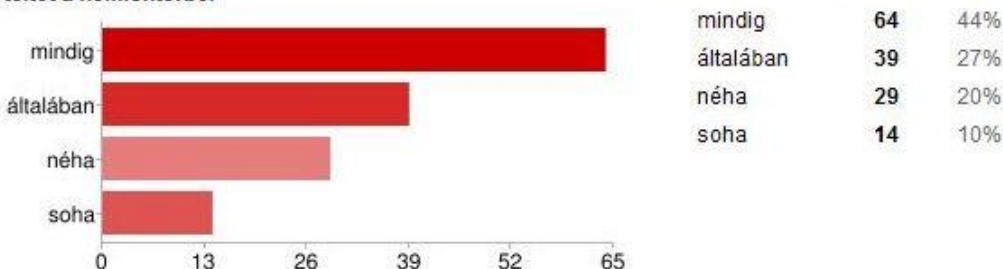
Az alábbi tevékenységek közül melyek jellemzők rád: - 10 percen belül szoktam használni a zuhanyt

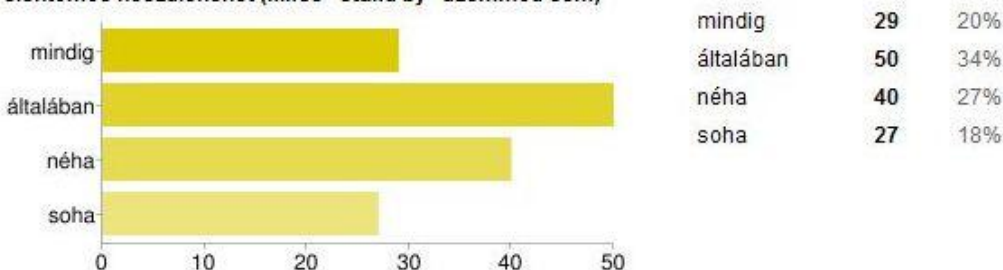
Az alábbi tevékenységek közül melyek jellemzők rád: - ha bevásárolni megyek, viszek magammal szatrot, így nem kell mindig vennem a pénztárnál

Az alábbi tevékenységek közül melyek jellemzők rád: - ha feltöltött a mobiltelefonom, kihúzom a töltőt a konnektorból

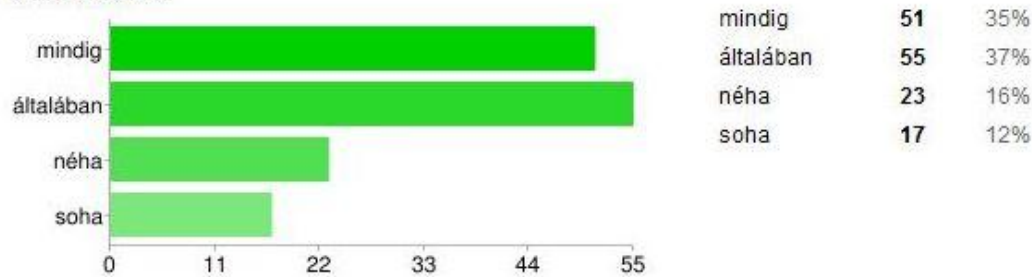

Az alábbi tevékenységek közül melyek jellemzők rád: - teljesen áramtalanítom a nem használt elektromos készülékeket (nincs "stand by" üzemmód sem)

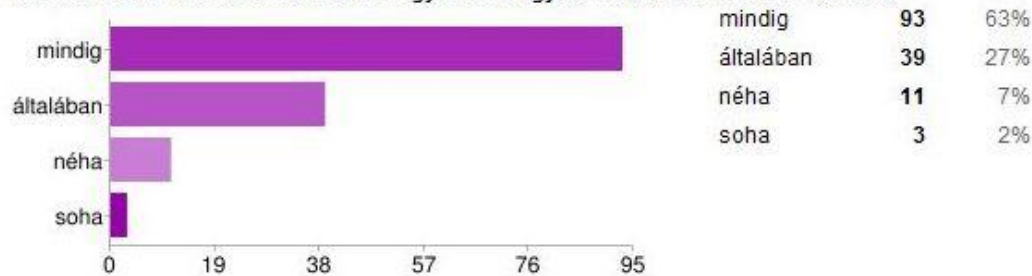

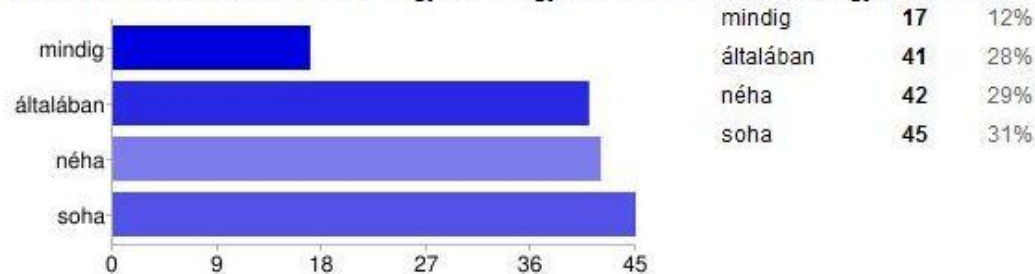
Az alábbi tevékenységek közül melyek jellemzők rád: - a használt elemeket az e célra kijelölt kukába dobom

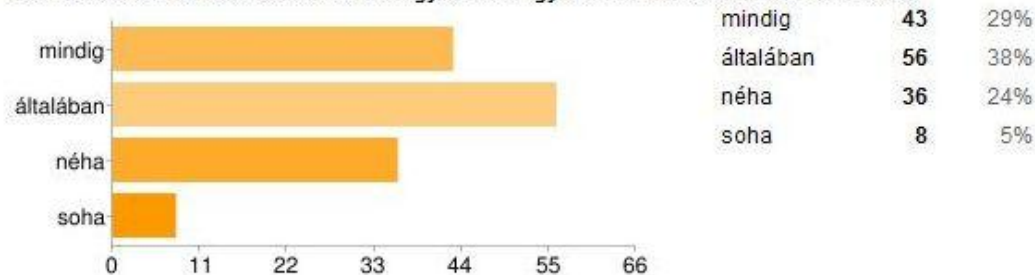
Bevásárláskor az alábbiakat veszem figyelembe egy termék választásakor: - az árát

Bevásárláskor az alábbiakat veszem figyelembe egy termék választásakor: - magyar termék-e

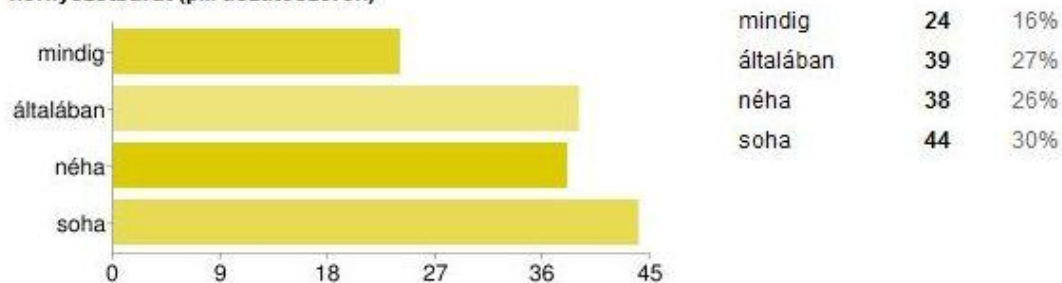

Bevásárláskor az alábbiakat veszem figyelembe egy termék választásakor: - a márkát

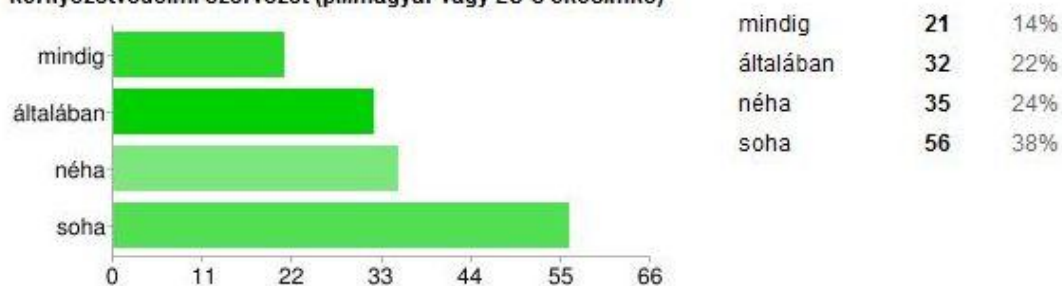

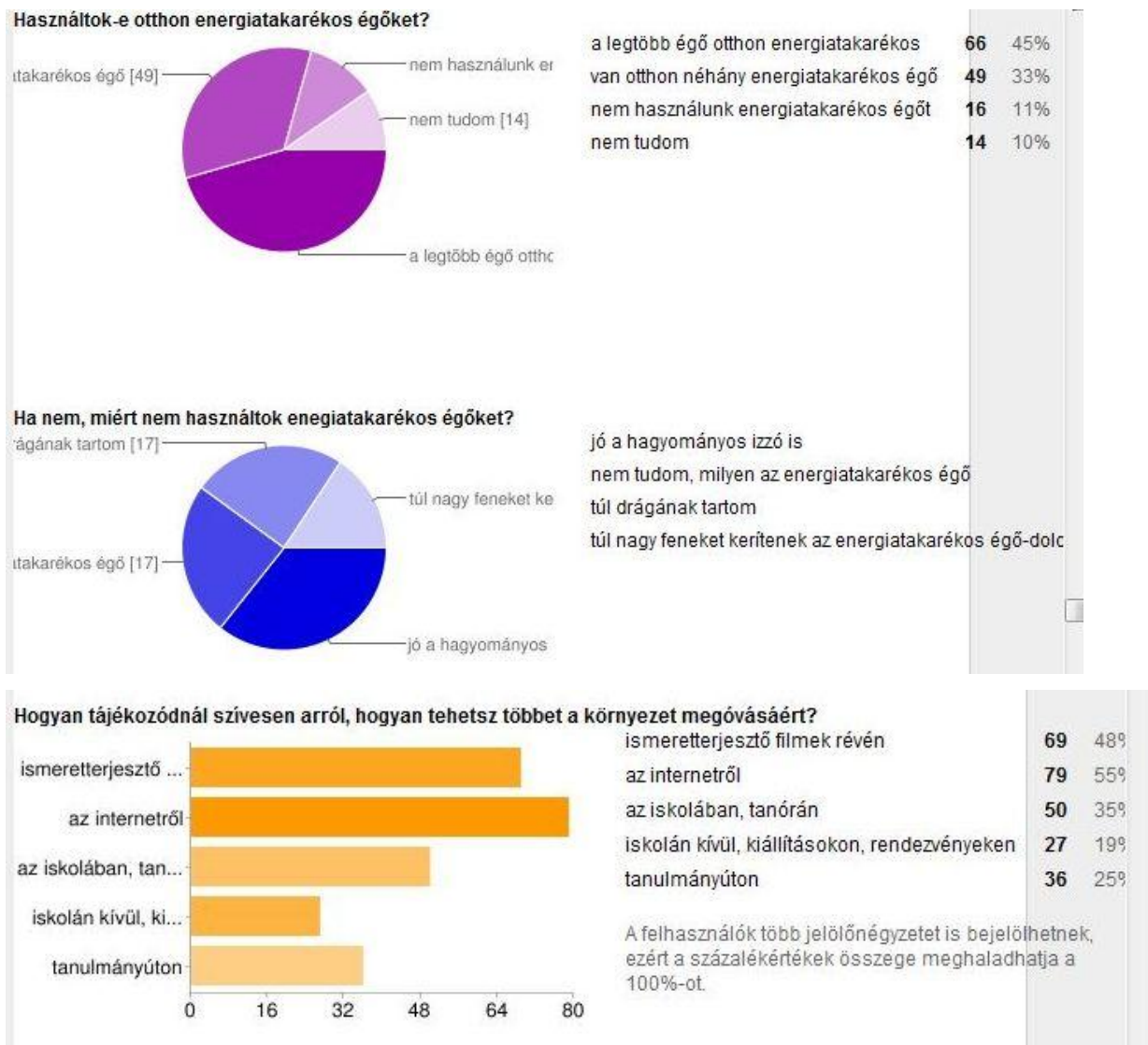

Bevásárláskor az alábbiakat veszem figyelembe egy termék választásakor: - mennyire környezetbarát (pl.: tisztítószer)

Bevásárláskor az alábbiakat veszem figyelembe egy termék választásakor: - ajánlja-e valamilyen környezetvédelmi szervezet (pl.: magyar vagy EU-s ökocímke)

A környezettudatos attitűd egyéb alkotóelemeire kérdezett rá a kérdőív utolsó harmada. A diákok többsége szerint a legtöbbet a szelektív hulladékgyűjtéssel tehetik a környezetük védelme érdekében (35%), illetve otthoni energiatakarékossággal (34%) érhető el ugyanezen eredmény.

Az apróbb, egyéni komfortzónát nem nagyon sértő energiatakarékos megoldásokat a megkérdezettek többsége alkalmazza (csap elzárása fogmosás alatt: 57%, mobiltöltő kihúzása a feltöltés után közvetlenül: 44%), de a megszokott napi kényelmet csökkentő viselkedésformák már nem ennyire népszerűek... (10 percnél kevesebbet töltök a zuhany alatt; mindig: 22%, általában: 41%, néha: 32%, soha 19%)

Érdekes, hogy a plusz energia-befektetést gyakorlatilag nem igénylő, mégis egyik legfontosabb otthoni energiatakarékossággal, a villanykapcsolással a nem használt helységben csak a megkérdezettek 49%-a él.

A vásárlási szokásokat firtató kérdésekből kiderül, hogy a célkorosztály legnagyobb részét a termék ára (63%) és a termék márkája (mindig és általában figyelembe veszi összesen: 67%) befolyásolja döntően a vásárláskor. Sajnálatosan kevesen veszik figyelembe az áru magyar voltát (mindig és általában figyelembe veszi összesen: 40%), illetve hogy az adott termék mennyire környezetbarát (mindig és általában figyelembe veszi összesen: 43%). Öröndetes tény azonban, hogy a megkérdezett diákok csaknem fele (48%) mindig visz magával szatyrot a bevásárláshoz.

Az otthoni energiatakarékosság egyik sarkalatos pontjára, az energiatakarékos égők ismeretére, használatára kérdezett rá a kérdőív utolsó része. Az öröndetesnek tűnik, hogy a legtöbb válaszadó szerint otthonában a legtöbb égő energiatakarékos (45%), illetve használnak otthon energiatakarékos égőket (33%), viszont a diákok 10 %-a egyáltalán nem tudja, milyen fajta égőt használnak, 11 % pedig nem használnak energiatakarékos égőt. Az ennek okát firtató kérdésre a legtöbben a „jó a hagyományos égő is” opciót választák (17%), illetve 7%-uk szerint túl nagy feneket kerítenek az energiatakarékos-égő dolognak. A nem használók 12-12%-a tartotta túl drágának, illetve egyáltalán nem is ismerte az energiatakarékos égőket.

Végül a kérdőív utolsó kérdése arra kérdezett rá, hogy milyen forrásból tájékozódna legszívesebben környezetvédelmi témakörben a tanulók. A válaszadók többsége (55%) az internetről, valamint ismeretterjesztő filmek révén (48%) és a tanórán belül (35%) szerezne ismereteket a környezetvédelemmel kapcsolatosan.

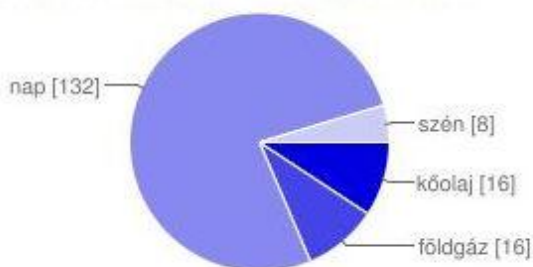

4.2 Környezettudatossággal kapcsolatos ismeretek felmérésének kiértékelése

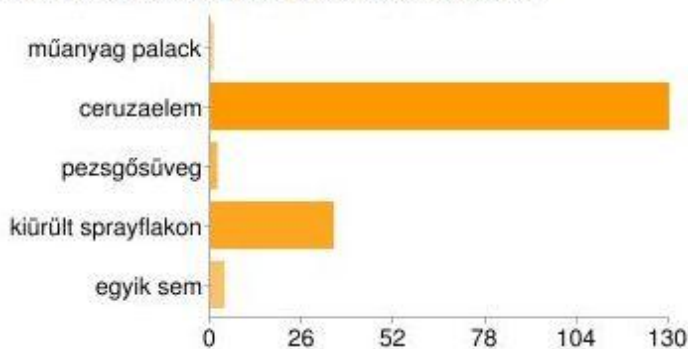
A mindennapi élet során hasznosítható, gyakorlati környezetvédelmi ismeretek szintjének felmérésére az alábbi, 15 kérdésből álló kérdőívet használtuk, melyet a Google Docs Űrlapszerkesztő programja segítségével juttatunk el az intézmények tanulóihoz. A környezettudatos magatartás-felmérő kérdőívet a 6 Bakonyi TISZK-intézmény 172 tanulója töltötte ki.

Az alábbiak közül melyik megújuló energiaforrás?

kőolaj	16	9%
földgáz	16	9%
nap	132	77%
szén	8	5%

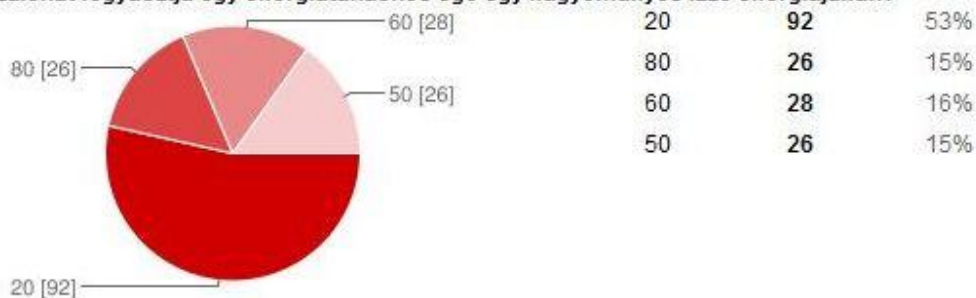
Az felsoroltak közül melyik veszélyes hulladék?

műanyag palack	1	1%
ceruzaelem	130	76%
pezsgősüveg	2	1%
kiürült sprayflakon	35	20%
egyik sem	4	2%

Hány százalékát fogyasztja egy energiatakaékos égő egy hagyományos izzó energiájának?

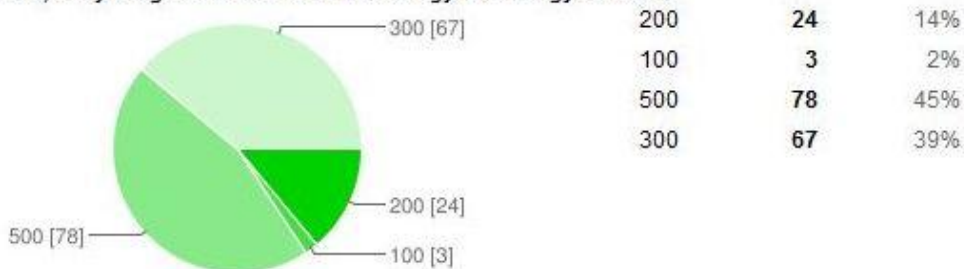

Magyarországon mire megy el a rezsikiadások legnagyobb része, mintegy 50-60 %-a?

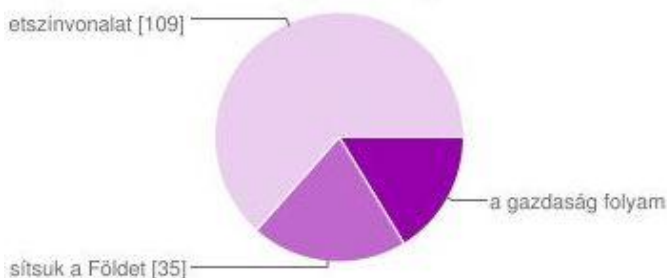

Mit gondolsz, hány kilogramm szemetet termel egy ember egy év alatt?

Mit jelent a "fenntartható fejlődés" kifejezés?

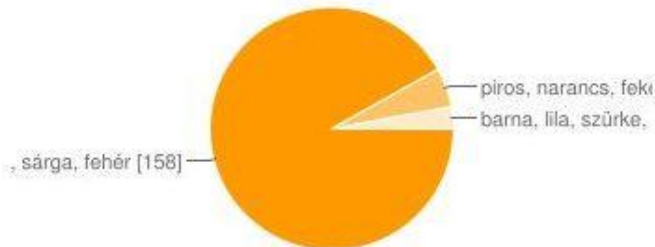

a gazdaság folyamatosan fejlődik, az emberek egyre jö
sokmindenről le kellene mondanunk, hogy ne károsíts
Úgy kellene kielégíteni fogyasztási igényeinket, hogy ul

A feladatsor első, általánosabb kérdéseket tartalmazó részében a diákok több mint háromnegyede (77%) tudta, hogy a napenergia megújuló energiaforrás, 76%-uk ismerte a ceruzaelemet, mint veszélyes hulladékot, és 53%-uk tippelte helyesen egy energiatakarékos égő fogyasztását egy hagyományossal szemben. Azzal a többség nem volt tisztában, hogy a fűtőszámla teszi ki a magyar háztartások rezsikiadásának több mint a felét (csak 36% tudta a helyes választ, a legtöbben (55%) a villanyszámlát tartották a legnagyobb kiadásnak), viszont a fenntartható fejlődés fogalmával több mint az 60%-uk tisztában volt.

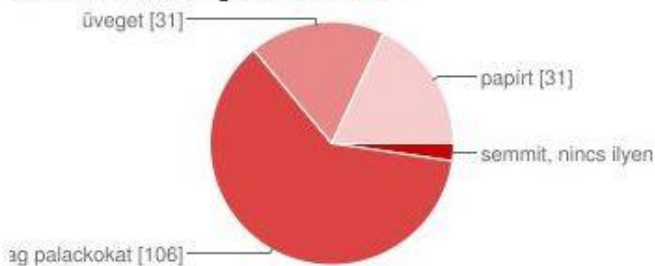

Milyen színűek a szelektív hulladékgyűjtő edények?

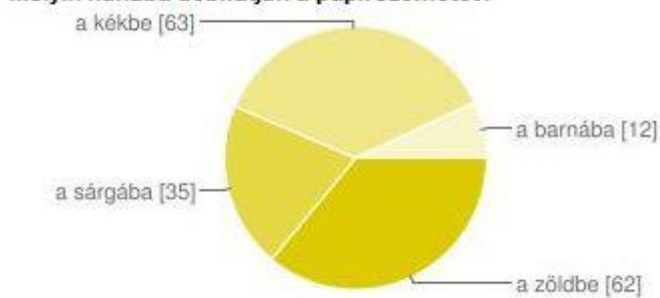
kék, zöld, sárga, fehér	158	92%
piros, narancs, fekete, zöld	9	5%
barna, lila, szürke, sárga	5	3%

Mit dobhatunk a sárga színű kukába?

semmit, nincs ilyen színű	4	2%
műanyag palackokat	106	62%
üveget	31	18%
papírt	31	18%

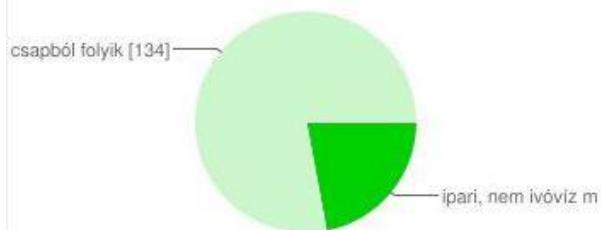
Melyik kukába dobhatjuk a papírszemetet?

a zöldbe	62	36%
a sárgába	35	20%
a kékbe	63	37%
a barnába	12	7%

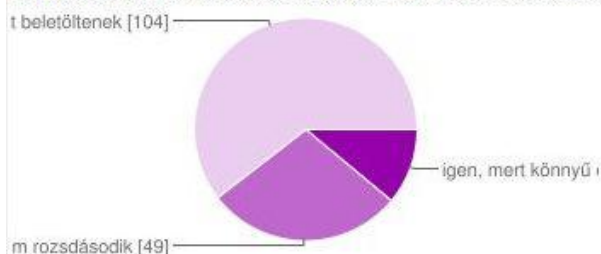

Milyen vizet használunk akkor, amikor lehúzzuk a WC-t?

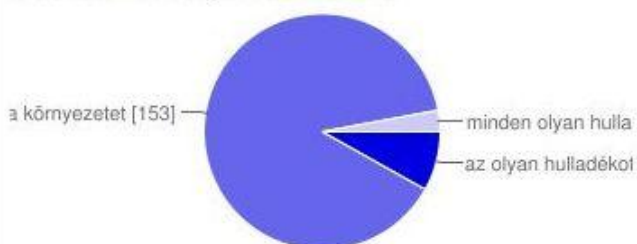
ipari, nem ivóvíz minőségű vizet 38
ugyanolyan ivóvizet, mint ami a csapból folyik 134

Környezetvédelmileg hasznos-e az alumíniumdobozos csomagolású üdítő?

igen, mert könnyű és strapabíró csomagolás 49
igen, mert tömöríthető és nem roszdásodik 38
nem, mert az energiaigénye miatt az előállítása többet károsít 104

Mit nevezünk veszélyes hulladéknak?

az olyan hulladékokat, amit nehézkes kidobni a kukába (38)
az olyan hulladékokat, amely a környezetbe kerülve veszélyes 38
minden olyan hulladék, amelyek nem a háztartásoknál keletkezik 153

A szelektív hulladékgyűjtéssel kapcsolatos ismeretekre rákérdező tesztrész már felemásabb eredményeket hozott. A tanulók döntő többsége ismeri a szelektív hulladékgyűjtő edényzeteket (92%-uk tudta, milyen színűek ezek a gyűjtőedények), viszont azzal sokan nincsenek tisztában, melyik színű kukába mi való. A legtöbben (62%) a műanyag hulladékot helyezték a helyes, sárga kukába, és mindössze 32% tudta, hogy a kékben kell gyűjteni a papírszemetet.

A veszélyes hulladék fogalmával a megkérdezettek többsége tisztában volt (89%), és a megfelelő kezelésének módját is 91%-uk jelölte meg helyesen. Elgondolkodtató ugyanakkor

„Bakonyi Szakképzés-szervezési Társulás”
8200 Veszprém, Megyeház tér 1.

TÁMOP-2.2.3-07/2-2F-2008-0026
“A szak- és felnőttképzés struktúrájának átalakítása” című konstrukció keretében
az “Esélyt a jövőnek!” elnevezésű pályázata

az eredmény, amely szerint a diákok csaknem 22% úgy tudja, hogy a WC leöblítésekor használt víz külön hálózatról jön, nem ivóvíz minőségű víz.

Össességében elmondható, hogy a Bakony TISZK kérdőívet kitöltő diákjai a mindennapi környezetvédelem területén jóval tájékozottabbak és aktívabbak, mint az átlag magyar népesség. Különösen igaz ez a szelektív hulladékgyűjtés, illetve összességében a hulladékgazdálkodás területére, ahol a diákok kirívóan a magyar átlag felett teljesítettek.

5. Kerettantervi kapcsolatok és a pedagógiai program

5.1 Környezettudatosságra nevelés mint kulcskompetencia a NAT-ban

A környezettudatosságra nevelés átfogó célja, hogy elősegítse a tanulók magatartásának, életvitelének kialakulását annak érdekében, hogy a felnövekvő nemzedék képes legyen a környezetmegővására, elősegítve ezzel az élő természet fennmaradását és a *társadalmak fenntartható fejlődését*.

A fenntartható fejlődés feltételezi az egész életen át tartó tanulást, amelynek segítségével tájékozott és tevékeny állampolgárok nevelődnek, akik kreatívan gondolkodnak, eligazodnak a természet és a környezet, a társadalom, a jog és a gazdaság területén, és felelősséget vállalnak egyéni vagy közös tetteikért.

Mindez úgy valósítható meg, ha különös figyelmet fordítunk a tanulók természettudományi gondolkodásmódjának fejlesztésére. Ha a tanulók érzékennyé válnak környezetük állapota iránt, akkor képesek lesznek a környezet sajátosságainak, minőségi változásainak megismerésére és elemi szintű értékelésére, a környezet természeti és ember alkotta értékeinek felismerésére és megőrzésére, a környezettel kapcsolatos állampolgári köteleességeik vállalására és jogaik gyakorlására. A környezet ismeretén és a személyes felelősségen alapuló környezetkímélő magatartásnak a tanulók életvitelét meghatározó erkölcsi alapelvnek kell lennie egyéni és közösségi szinten egyaránt.

A környezeti nevelés során a tanulók ismerjék meg azokat a jelenlegi folyamatokat, amelyek következményeként bolygónkon környezeti válságjelenségek mutatkoznak. Konkrét hazai példákon ismerjék fel a társadalmi-gazdasági modernizáció egyénre gyakorolt pozitív és negatív hatásait a környezeti következmények tükrében. Értsék a fogyasztás és a környezeti erőforrások kapcsolatát, a fenntartható fogyasztás elvét.

Kapcsolódjanak be közvetlen környezetük értékeinek megőrzésébe, gyarapításába. Életmódjukban a természet tisztelete, a felelősség, a környezeti károk megelőzése válják meghatározóvá. Szerezzenek személyes tapasztalatokat a környezeti konfliktusok közös kezelése és megoldása terén.

5.2 Megújuló tantervek igénye

A Köznevelési törvény, a Nemzeti alaptanterv és a kerettantervek kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló oktatási miniszeri rendeletek együttesen szabályozzák az iskolai oktatás és nevelés folyamatát, annak tartalmát, tevékenységformáit és követelményeit. A környezeti nevelés korszerű szemléletű megvalósításához az alaptanterv közös követelményként is és az egyes műveltségi területekhez kötötten is megfogalmaz elvárásokat, illetve fejlesztési feladatokat. A kerettantervek évfolyamokra, tantárgyakra, illetve tantervi modulokra bontva rögzítik a minden iskolában elsajátítandó tananyagot és a teljesítendő követelményeket. A 2007-es NAT változás bevezette a fejlesztendő kulcskompetenciákat, melyek megegyeznek az Európai Kulcskompetencia keretrendszerhez. A kulcskompetenciák beépülnek a kiadott kerettantervekbe, melyek biztosítják a nevelés-oktatás alapvető tartalmi egységét, és egyben elősegítik az iskolák közötti átjárhatóságot. Ezek alapján készülnek el az iskolák egyéni helyi tantervei. A tantervek, mint központi és mint helyi szabályzó dokumentumok a pedagógiai rendszernek azonban csak egy-egy elemét jelentik. A környezeti nevelés eredményes megvalósításához nélkülözhetetlen a tantervekhez kapcsolódó személyi és tárgyi feltételek és erőforrások fejlesztése és biztosítása, valamint a teljes rendszer kimunkálása is. A jelenleg erősen támogatott nem szakrendszerű oktatás részeként az integrált tudást átadó környezetismeret tantárgynak nagy szerepe van.

A *Nemzeti alaptanterv* alapelveiben megfogalmazottak kedveznek a környezeti nevelés helyi szintű tervezésének, hiszen a dokumentum:

- figyelmet fordít az emberiség előtt álló közös problémákra. Az egész világot érintő átfogó kérdésekre vonatkozóan hangsúlyozza az egyének, az állam és a társadalmak felelősségét, lehetőségeit, feladatait ezek megoldásában, az emberiséget és az egyes közösségeket egyaránt fenyegető veszélyek csökkentésében;
- a követelményeket a tanulók gondolkodásának fejlődéséhez igazítva rendezi el. A kompetencia alapú oktatás kedvez a cselekvéses, tapasztalatszerzésen alapuló tanulásnak, a konkrét problémákból kiinduló, alkotó gondolkodásnak. A környezeti nevelésre jellemző sajátos – a hagyományos tanóráktól eltérő – tanulás-szervezési módok (tanítási projektek, erdei iskola stb.) megvalósítására ösztönöz;
- kimondja, hogy az iskolában megszerzett ismeretek nem jelentenek lezárt tudást. A tanulókat fel kell készítenünk az információkezelésre, ki kell alakítanunk bennük a folyamatos ismeretszerzés és önművelés igényét. E téren is biztosítanunk kell ezért az információs és kommunikációs technikák elsajátítását. Meg kell alapoznunk a tanulók felelős állampolgári magatartását, el kell érniük, hogy egyéni és közösségi szinten egyaránt életvitelüket meghatározó erkölcsi alapelv legyen a környezetük iránti személyes felelősségvállalás.

Mindezekre figyelemmel készültek el a kerettantervek is. Az iskolák pedagógiai programjait a törvényi változás miatt új tartalmi elemekkel kellett kiegészíteni. A korrekció lehetőséget

adott arra is, hogy a környezeti nevelés helyi alapelveit, céljait, a személyiség- és közösségfejlesztéssel kapcsolatos feladatait és tanulásszervezési formáit újra gondolják a nevelőtestületek.

A kívánatos iskolai nevelői hozzáállás kialakításához elvi alapot továbbra is a NAT közös követelményeiben foglaltak szolgálatnak. Az egyes kerettantervi tantárgyak és modulok fejlesztési követelményeinek meghatározása, a kötelező tevékenységformák előírása segítheti, hogy a helyi tantervek szintjén is megjelenjen a környezeti nevelés, az iskolák valóban biztosítsák azokat a tanulási helyzeteket, amelyek során e kompetenciák kialakulhatnak. Az iskola helyi tantervében adottságai és sajátosságai alapján a természeti és társadalmi környezetére vonatkozó sajátos tananyaggal is kiegészíti a kerettantervben megadottakat.

A kerettantervi rendelet lehetővé teszi (3. § /2/), hogy a pedagógusok a tanórai foglalkozásokat a hagyományos formáktól eltérő módon is megszervezhessék, tanulási projekteket, témnapokat, terepgyakorlatokat, erdei iskolai programokat valósítsanak meg a kötelező tanórai időkeretben. Így a szabadég-iskolai oktatás is a helyi tanterv szerves részét képezheti.

A Nemzeti alaptanterv és a kerettantervek tehát kötelezővé teszik minden iskolában iskolatípustól függetlenül – a környezeti nevelés tantárgyakhoz kötődő és azokon kívüli megtervezését és megvalósítását. A környezeti nevelés eredményességét javító, a hagyományos tanóraktól eltérő tanulásszervezési módok alkalmazásának központi tantervi akadálya nincsen.

Ugyanakkor az a tény, hogy a NAT-ra épített korábbi helyi tantervekhez képest a kerettantervek bevezetésével a tantárgyi struktúra merevebbé vált, szűkebb lett az iskolák mozgástere a környezeti nevelési rendszerük megtervezésében. Nem kedvez a környezeti nevelésnek, hogy sok intézmény vezetője még nem rendelkezik korszerű környezeti szemlélettel, a környezeti nevelés rendszerszerűvé tételéhez szükséges ismeretekkel, a megújítás megszervezéséhez szükséges készségekkel.

Továbbá a források hiánya miatt vagy a pedagógusok kötelező óraszámának biztosítása érdekében kényszerűségből olykor egyes környezeti nevelési feladatok megoldására (pl. környezetismeret, természetismeret tanítása, erdei iskolai program szervezése, jeles napi rendezvények) olyan nevelőket is megbíznak, akiknek ilyen hozzáértése nincs. A helyi tantervek, tantárgyi programok általában tananyag-központú ismeretelsajátítási tervek, a műveltséganyag elosztásának és átadásának tervei.

A környezeti nevelés azt is megkívánná, hogy helyi tantervi szinten ezek mellett a tanulók aktivizálásának, a különböző tanulási helyzetek létrehozásának, a tanulói tevékenységek megszervezésének terve, a nevelési terület cselekvési terve is elkészüljön. A NAT lehetőséget adott az oktatás és nevelés szemléleti, tartalmi és szervezeti megújítására. A megújítás sikere azonban a helyi erőforrások és az azokat működtető döntéshozók állásfoglalásainak, döntéseinek is függvénye. Ezen a téren számos probléma jelentkezik. A minőségi oktatás igénye esetenként ellentmond az intézményfenntartó kényszerű megszorító szemléletének.

„Bakonyi Szakképzés-szervezési Társulás”
8200 Veszprém, Megyeház tér 1.

TÁMOP-2.2.3-07/2-2F-2008-0026

“A szak- és felnőttképzés struktúrájának átalakítása” című konstrukció keretében
az “Esélyt a jövőnek!” elnevezésű pályázata

Az intézményfenntartók (saját forráshiányuk miatt) nemritkán ellenérdekeltek abban, hogy intézményeik az elvárt alapszolgáltatáson felül is tervezzenek pedagógiai szolgáltatásokat. A környezeti nevelés egyes, beruházást vagy többletköltséget igénylő formái áldozatul eshetnek ennek a szemléletnek. A nevelőközösségek jelenleg nem kellően motiváltak a változtatásra. Ennek egyik oka az, hogy az iskola munkájának eredményességét még mindig alapvetően meghatározza a tanulók továbbtanulási esélye. Ez kedvezőtlenül felértékeli a továbbtanulási szempontból fontosnak tartott tantárgyakat, erősíti az ismeretközpontú tanítási gyakorlatot, eltereli a figyelmet a tantárgyakon átívelő műveltségi területekről, így a környezeti nevelésről is. Másik ok, hogy a megújításhoz nem állnak a nevelők rendelkezésére speciális ismeretekkel és szakmai tapasztalatokkal rendelkező környezeti nevelési mentorok, szaktanácsadók, szakvezető tanárok. Az intézmények környezeti nevelésének eredményességét tárgyilagosan, szakszerűen és rendszeresen mérni, értékelni hivatott szakértők kevesen vannak, s az ilyen vizsgálatok kezdeményezésében az intézményvezetők ritkán érdekeltek. Kiépítetlen a környezeti nevelés szakmai szolgáltató hálózata. Különösen a szabadég-iskolai oktatás nélkülözi a gyakorlóiskolai, bemutató iskolai háttérrel. A pedagógusok oktató-nevelő szemlélete sok esetben eltér – a megszokott, a hagyományos felé – a NAT szellemiségétől. Ez különösen az új műveltségi követelményekkel kapcsolatosan szembeszökő. Túlteng az ismeretközpontúság, háttérbe szorulnak az önálló, a csoportos és együttműködő tanulási helyzetek, gyakori a közvetlen nevelési eszközök alkalmazása.

5.3 A Bakonyi TISZK Pedagógiai Programjának módosítása

A tanulmány ezen része a Bakonyi TISZK Pedagógiai Programjának Környezeti nevelésről szóló fejezetének kidolgozását tartalmazza.

5.3.1 A környezeti nevelés célja

A környezeti nevelés céljait a Nemzeti Alaptanterv és az NKNS is megfogalmazza. Összefoglalva ezek az alábbiak:

- „...elősegíteni a tanulók környezettudatos magatartásának, életvitelének kialakulását...”, azaz
- váljanak érzékenyék környezetük állapota iránt;
- legyenek képesek a környezet sajátosságainak, minőségi változásainak megismerésére, értékelésére;
- alakuljon ki bennük a környezeti harmóniát biztosító életvitel igénye;
- ismerjék meg a környezetet befolyásoló globális és helyi gazdasági és társadalmi folyamatokat
- szerezzenek („éljenek meg”) személyes tapasztalatokat a környezeti konfliktusok együttműködő kezelésében és megoldásában.

5.3.2 A környezeti nevelés alapelvei, elérendő céljai

5.3.2.1 Legyen komplex, rendszer-szemléletű

A környezeti problémák mind komplexek; nincs környezeti kérdés, amely megközelíthető lenne egyetlen nézőpontból a torzítás veszedelme nélkül. A környezeti nevelésnek ezért rendszer-szemléletűnek kell lennie; azt a gondolkodásmódot kell követnie, hogy csaknem minden mindennel összefügg. A problémák egy (vagy kevés) szempontra való leegyszerűsítése a környezeti kérdésekben súlyos következményekkel járó önbecsapás.

A környezeti nevelés látásmódja szerint komplementáris egyensúly van olyan látszólag ellentétes fogalom-párok között, mint pl. természettudomány és humán tudományok, természet és társadalom, tudomány és művészet vagy értelmi és érzelmi megközelítés. A környezeti nevelésnek törekednie kell a holisztikus látásmódra; arra, hogy a világot osztatlan – és igazából oszthatatlan – egésznek tekintsük, még akkor is, ha a különálló (klasszikus) tudományok azt az egyszerűsítés és analízis érdekében - a megértést segítő - darabokra szedik. A környezeti nevelés feladata, hogy interdiszciplináris módon meghaladja a világot részekre daraboló látásmódot; erősítse a felülről lefelé, az egésztől a részek felé haladó megismerést.

5.3.2.2 Legyen élethosszig tartó és az élet minden területére kiterjedő

A környezeti nevelésnek – mint lényegében minden alapvető személyiségformálásnak – a gyermekkor a klasszikus, de nem kizárólagos ideje. A későbbi életmódot legerősebben meghatározó értékrendszer kialakítása leginkább az élet első esztendeiben lehetséges, de ez

nem jelenti azt, hogy felnőtt – vagy akár idős – korban ne lenne mód akár szemléletváltásra is. A környezeti nevelés tehát élethosszig tartó folyamat, már csak azért is, mert mindig újabb és újabb típusú környezeti gondokkal kell szembenéznünk. Módszereiben pedig természetesen mindig igazodnia kell az adott fejlődés-lélektani sajátosságokhoz.

A környezeti nevelésnek meg kell jelennie a gyermekek otthoni, családi nevelésében, az óvodákban, az iskolában, minden intézményes és intézményen kívüli nevelésben-oktatásban, a mérnökök és technikusok képzésében, a döntéshozók felkészítésében és általában a társadalmi élet minden területén. Kiemelkedő hatása miatt különösen fontos a tömegkommunikációban való megjelenése.

5.3.2.3 Legyen lokális és globális egyszerre

Pedagógiai törvényszerűség, hogy nevelő hatása elsősorban annak van, amely személyesen érint minket. Ennek megfelelően a környezeti nevelésnek a helyi, lokális problémákra kell támaszkodnia. A „kertünk végében” lévő probléma a legalkalmasabb az emberek környezeti tudatosságának felébresztésére. Ugyanakkor tudjuk, hogy lényegében véve nincsen „csak helyi” környezeti probléma; a környezeti ügyeket mindig szélesebb keretek között – nemzeti, regionális vagy akár globális összefüggéseiben – kell kezelni. A környezeti nevelésnek ezért térben távlatosnak, Föld méreteiben gondolkodónak is kell lennie.

A lokális vagy globális megközelítés kettőssége azonban ismét csak látszólagos ellentét. A valóságban jól megvalósítható az, hogy minden példában egyszerre látjuk meg a helyit és a nemzetközit. Meg kell találnunk az egyensúlyt a lokális és globális megközelítésben. Kettős kötődést kell kialakítanunk: egyrészt felelősséget a helyi környezetért, magunkért és a „szomszédért”, másrészt felelősséget az egész Földért.

5.3.2.4 Legyen naprakész és jövőbenező egyszerre

Pedagógiailag az „itt és most” fontos szempont. Annak van erős nevelő, szemléletformáló hatása, ami személyesen megérint minket, ami számunkra releváns és aktuális. Elsődleges feladatunk mindig a jelen szükségleteinek (és nem az igényeinek!) kielégítése, problémáinak megértése, megoldása. A környezet azonban rendszer, beavatkozásainkra adott „válaszai” gyakran előre nem láthatók, vagy késleltetve jelentkeznek. Meg kell tanulnunk tehát időben is távlatosan, hosszú távon, politikai ciklusokon túl, évtizedekben, évszázadokban előre gondolkodni, és ezt a fajta gondolkodásmódot megjeleníteni és közvetíteni a diákok felé is.

A jövőben való gondolkodás egyébként is erkölcsi kötelességünk, hiszen tetteink jövőben bekövetkező – előre nem sejtett – hatásaival gyermekeinknek, unokáinknak kell majd megküzdniük. Ennek a gondolatnak a természetes folyománya az, hogy a környezeti nevelésben a megelőzés gondolatának prioritása van a már okozott károk mérséklésével szemben.

5.3.2.5 Legyen tevékenységre orientált, és neveljen együttműködésre

A környezeti nevelésre végképp érvényes, hogy csak úgy van értelme, ha valóságos cselekvés felé halad. A környezeti problémák általában nem oldhatók meg egyénileg, komplexitásukból következően eleve társadalmi szintűek. Megoldásuk tehát társadalmi feladat. A környezeti nevelésnek az a feladata, hogy felkészítse az embereket a felelős állampolgári gondolkodásra, döntésre és cselekvésre. (Ezért van az, hogy a környezeti nevelés és az állampolgári nevelés között sok a hasonlóság.) Ezért fontos a környezeti nevelésben az együttműködési képességre nevelés. A természetben egyformán fontos a „vetélkedés” és az „együttműködés”; az ún. fejlett világ társadalmi azonban túlzottan vetélkedésre vannak beállítva. Ezért a környezeti nevelőknek az is feladata, hogy mind egyéni, mind társadalmi szinten segítsék az egyensúly helyreállítását.

5.3.2.6 Neveljen új értékrendszerre

Végző soron minden nevelésnek valamiféle értékrendszer kialakítása a célja. A környezeti nevelésnek is megvan a maga jellemző értékrendszere, amelynek az élet – és minden élő és élettelen létező – tisztelete adja az erkölcsi alapvetését. A környezeti nevelés értéknek tartja a természet erőforrásainak kíméletét, a természet törvényeivel harmonizáló magatartást és a környezetért felelős életvitelt; ennek megfelelően az anyagi javak birtoklása és fogyasztása tekintetében a mértékletességet és takarékoságot.

5.3.3 Környezeti nevelés tanítási órákon

A környezeti nevelés minden pedagógus, illetve valamennyi tantárgy feladata. A probléma az élet minden területét átszövi, ezért szükséges az összes tantárgyra kiterjedő, összehangolt tanórai környezeti nevelés.

- A *természettudományi* tárgyak felelőssége, hogy fejlesszék, biztosítsák az élő és élettelen természetre vonatkozó kultúrát mint a környezeti nevelés egyik pillérét. Az ugyanis kétségszű, hogy a természetről szerzett ismereteknek, a természettel kapcsolatos attitűdöknek meghatározó jelentősége van a környezetkultúra alakulásában.
- A *társadalomtudományi, humán* tárgyak feladata, hogy a társadalomszerveződés, valamint az emberi viselkedés és kultúra irányából közelítsék meg a kérdést. A környezeti válság megoldása nem képzelhető el a jelenlegi társadalmi viszonyok meghaladása nélkül. A korábbi döntések elemzése segíti a jelenben való eligazodást, növeli a jövő iránti felelősséget. Ezek a tárgyak tehát útmutatást (és gyakorlatot) adhatnak a környezeti gondok felismeréséhez és megoldásához, a közügyekben való részvételhez.
- Az *emberismereti, humán* tárgyak feladatai közé tartozik az is, hogy bemutassák a fogyasztói modell helyett javasolt utakat, a környezeti válság megoldásához szükséges világképet és erkölcsi értékrendet, valamint a rendelkezésünkre álló – és szükséges – gazdasági és jogi eszközöket.

- A *technikai-életviteli* tantárgyak nagy lehetősége, hogy gyakorlati szempontból elemezzék a környezetbarát, fenntartható létformát, és helyes példákat mutassanak be.
- A *művészeti* tárgyak megkülönböztetetten alkalmasak a kérdéskör érzelmi megközelítésére, keretet adnak a természeti és az ember alkotta környezet szépségének átéléséhez, az „érintetlen” természettel vagy leromlott környezettel kapcsolatos érzések és gondolatok művészi megfogalmazásához, a természet és a kultúra szoros kapcsolatának bemutatásához, a mítoszokban, jelképekben rögzített ökológiai tudás közvetítéséhez. E tárgyak hatásosan fel tudják hívni a figyelmet az értékvesztésre, az uniformizálódásra, kulturális örökségünk megőrzésének fontosságára.
- A *test- és egészségnevelési* tárgyak a környezet és az egészség szoros kapcsolatának megéreztetésével, megértetésével, az igények kialakításával tehetik a legtöbbet.
- A *szakmai* tantárgyak némelyik szakma esetében közvetlen kapcsolatban vannak a környezettel; ezen tárgyak esetében meghatározó fontosságú a leendő szakember megfelelő felkészítése mind az ismeretek, mind az értékek tekintetében. Sokkal több szakmának van azonban – ha csak áttételesen is – környezeti hatása, mintsem első pillanatra gondolnánk, ezért még a nem direkt környezeti jellegű szakmák szaktárgyai is kínálhatnak környezeti nevelési lehetőségeket.
- Az *osztályfőnöki* órák nem lebecsülendő lehetőséget kínálnak alapvető környezeti kérdések megbeszélésére, a fenntarthatóság szemléletmódjának formálására, az attitűdök alakítására.

5.3.4 Környezeti nevelés tanítási órán kívül

Az iskolai környezeti nevelés nem szűkíthető le a „tananyag leadásától a számonkérésig” húzódó ívre. A tevékenységeknek ennél sokkal szélesebb körét foglalja magában, s ezeknek csupán kis hányada illeszthető be a tanórák adta lehetőségek közé. Sok olyan oldala van, amely a tanterem vagy az iskola falain is túlnyúlik. Ez akkor is így van, ha a tanítás-tanulás folyamata a kompetenciafejlesztés, a módszertani kultúra teljes arzenáljának alkalmazásával történik.

A tanítási órán folytatott környezeti nevelés egyik nagy lehetősége, hogy minden tanulót elér. Tanórán is sokat tehetünk az ügy érdekében, de nagyon nehezen mozdulhatunk el az ismeretek szintjéről, így az ottani környezeti nevelés ritkán válik cselekvést befolyásoló erővé. A tanórán kívüli tevékenységek viszont éppen nagyobb szabadságuk (és bővebb időkeretük) révén gyakran hatékonyabbak is a tanórára tervezhető tevékenységeknél. Mindezt alátámasztja az a tény is, hogy a hazai környezeti nevelés éppen az iskolai, de tanórán kívül zajló tevékenységekből indult fejlődésnek, és ma is ezen a területen hat a legerőteljesebben.

Nem hallgatható el az a jelentős akadály, amit a diákok szabadidő-eltöltési szokásaira rátelepedett szórakoztatóipar jelent. Nagyon nehéz ennek vonzásköréből kiszakítani a mai gyerekeket. Sokkal nehezebb ma hétvégi programra vinni egy csapatot, mint 10-20 évvel ezelőtt. Versenyfutás folyik a digitális technikával a gyerekek szabad idejéért, és az erőviszonyok sajnos nem a pedagógus oldala felé billennek. A legjobb megoldás a pedagógiai programban rögzített iskolán kívüli környezeti nevelési programok rendszere.

Az iskola a tanárok és diákok munkahelye. Ezért mindaz, ami a munkahely és a környezeti nevelés kapcsolatára általában érvényes, az maradéktalanul igaz – természetesen más hangsúlyokkal – az iskolára is. Minthogy az iskola nem csupán oktató, de nevelő intézmény is, e kérdések környezeti nevelési oldala az iskolában még nagyobb fontosságot kap. Az iskola értékrendszert alakít, beleértve a környezeti értékeket is.

A tényleges munkavégzés az iskolában a tanítás és a tanulás. A munkaeszközök (azaz taneszközök) helyzete környezeti szempontból igen sok kívánnivalót hagy maga után.

Az iskolák környezet-egészségügyi és esztétikai helyzete általában rossz. Pedig ezek a szempontok a gyerekek esetében még fontosabbak, egyrészt azért, mert fejlődésben lévő, alakuló, viszonyítási pontokat kereső emberekről van szó, másrészt pedig azért, mert akár egész életre kiható szokások megalapozása történik az iskolákban.

Az általános emberi kapcsolatok az iskolában ugyanúgy fontosak, mint más munkahelyeken, csak hogy itt az „alá/fölé”-rendeltségi kapcsolatot nemzedéki különbség is tetézi. Az iskola, mint környezet a diákok és tanárok számára sem fizikailag, sem szellemileg nem ugyanaz. A demokratikus hagyományok az iskolákban általában gyengék. Az elmúlt években azonban több iskolában alakult „ZÖLDÖK” (zöld diákkormányzat), lényeges projektek (fogadás projekt, ökoparlament) mutattak pozitív irányt, az iskolai környezet és demokrácia együttes fejlesztésében. Ehhez adódott hozzá az Ökoiskola-mozgalom hatása. A címre kiírt pályázat olyan széles körűen értelmezi a környezet fogalmát, olyan tárházat közvetíti a kötelezően vállalandó és a szabadon vállalható tevékenységeknek, amely jelentősen felgyorsította a hazai közoktatásban a környezeti és demokratikus tevékenységek erősödését. Ezzel végérvényesen megtörni látszik a környezeti nevelésnek az a kezdő-betegsége, hogy figyelme elsősorban a tantárgyak felé fordul.

A környezeti és demokratikus nevelés összekapcsolt fejlődése kulcsfontosságú, mivel az iskola környezeti üzenetének éppen az lenne a legmélyebb lényege, hogy az élhető jövő kialakítása csak a gyerekekkel, a következő generációkkal együtt képzelhető el, vagyis fontos nevelési kérdés.

A közoktatási törvény lehetővé teszi az iskola falain kívül zajló tanítási formákat. A kerettantervek és a kompetenciákat középpontba állító központi közoktatási szándék segítik a környezeti nevelést a tanulói tevékenységek, az élményszerű oktatás és a képességfejlesztés előtérbe állításával.

A tanórán kívüli környezeti nevelés keretei a következők lehetnek:

- szakkör vagy önképzőkör,

- projekt vagy akció,
- ökoparlament,
- terepgyakorlat (természetben, településen stb.),
- pályázat,
- környezetvédelmi civil szervezetekkel való együttműködés,
- intézménylátogatás (múzeum, könyvtár, üzem, kutatóintézet, egyetem stb.)
- kirándulás,
- tábor,
- erdei iskola,
- külföldi diákcsere, ...

A tanórán kívüli környezeti nevelés körüljárható témái természetesen végtelenek: csapadékmérés, savaseső-program, patakvizsgálat, energiahasználat felmérése, környezet-átalakítás (takarítás, mázolás stb.), szelektív hulladékgyűjtés, vetélkedők, csillagászat, meteorológia, természet-fotózás, természetfilm-klub, művészetek, néprajz, helytörténet, életmód-történet, iskolazöldítés, gyógynövény-ismeret, gombászat, kertészkedés, állattartás, komposztálás, iskolai fűvészkert, tankert, az iskolai étkeztetés minősége, taneszközök és irodaszerek beszerzése, könyvtári állomány összetétele, higiénia, iskolakörnyéki közlekedés, stb.

Amit a pedagógus tehet:

- Törekedjenek munkatársaik fokozatos, de minél szélesebb körű bevonására a tanórán kívüli környezeti nevelés folyamatába. A környezeti nevelők vegyenek részt olyan tevékenységekben, amelyekben nem természettudományi szakos kollegák közreműködése is szükséges.
- Lépjenek be az országos környezeti nevelési hálózatok tagjai közé (Körlánc, Magyar Környezeti Nevelési Egyesület, Környezeti Nevelési Iskolahálózat, KOKOSZ stb.), hogy felkerüljenek azokra a címlistákra, amelyek segítségével terjednek a környezeti nevelés információi. Kövessék a „zöld” sajtót, hogy tájékozottak legyenek a pályázati, képzési lehetőségekről, a máshol születő eredményekről. Az iskola számítógépére szerezzék be a Sajtószemlét, amely a pedagógusok és a megfelelően felkészült diákok fontos információforrása.
- Szerezzék be (nyomtatott vagy elektronikus formában) a Zöld Hálózat c. tájékoztatót, hogy tudják, kitől várhatnak segítséget, kivel építhetnek ki élő kapcsolatot iskolájuk környékén. Vegyék fel a kapcsolatot a helyi vagy regionális zöld civil szervezetekkel, pedagógiai intézetekkel, az önkormányzatok oktatási bizottságával, ahonnan információkat, programokat, eszközöket, szakembereket, anyagi forrásokat és személyes segítséget is kaphatnak. Keressék meg azokat a munkatársaikat, akik a környezeti nevelés egy-egy területén tapasztaltabbak, képzettebbek: kész anyagokkal, értékes tanácsokkal, személyes mintaadással segíthetnek.

„Bakonyi Szakképzés-szervezési Társulás”
8200 Veszprém, Megyeház tér 1.

TÁMOP-2.2.3-07/2-2F-2008-0026
“A szak- és felnőttképzés struktúrájának átalakítása” című konstrukció keretében
az “Esélyt a jövőnek!” elnevezésű pályázata

- Tanulmányozzák az Ökoiskola hálózat kritériumrendszerét, merítsenek ötleteket és pályázzanak a helyi viszonyoknak megfelelő tartalommal a cím elnyerésére.
- Szervezzenek minél több természetben végezhető tevékenységet, helyezték előtérbe a környezeti nevelés élményt adó, személyes, érzelmi kötődést kialakító tevékenységeit. A gyerekek számára szervezett tevékenységekben emeljék ki a vizsgált téma társadalmi vonatkozásait is (felmérések, riportok, eltérő vélemények kezelése, történetiség, földrajzi helyzet, a társadalmi helyzettől függő megoldási kísérletek, szerepjáték, drámapedagógia stb.) és tartsák szem előtt az ezekhez kapcsolható képességek (kommunikáció, problémamegoldás, konfliktuskezelés, beleélés, tolerancia stb.) fejlesztését.
- Ne csak a „természetbe vigyék ki” a gyerekeket, hanem „vigyék be” a saját településükre, illetve attól eltérő jellegű településekre, ismertessék meg azokat az intézményeket, amelyek működtetik, szervezik a település életét.

6. Környezettudatos magatartás fejlesztése a tanórai kereteken belül

A tanulmány ezen fejezetén belül kívánunk konkrét órai segédleteket bemutatni a Bakonyi TISZK pedagógusainak, melyek segítségével könnyebbé és szemléletesebbé tehető a környezettudatos magatartáshoz kapcsolódó attitűdök kialakítása, fejlesztése.

Az itt található oktatási segédanyagok már órai felhasználásra készen, PowerPoint formátumban kerültek kidolgozásra, ezért itt, a fejezeten belül csak tartalmi összefoglalójuk található. A teljes előadások a tanulmány végén található szöveges mellékletben, illetve a tanulmányhoz kiadott CD-mellékletben találhatóak. Az óravázlatok különböző hosszúságúak, egy-egy témát különböző mélységben érintenek, a pedagógusok által természetesen szerkeszthetőek, rövidíthetőek.

6.1 Óravázlatok a középfokú oktatáshoz

6.1.1 Óravázlatok általános hulladékgazdálkodási ismeretek oktatásához

- 1. sz. óravázlat: A hulladék
 - A hulladék fogalma
 - A hulladékok csoportosítása
 - A hulladékok típusai
 - A hulladékképződés megelőzése
 - A hulladékmennyiség csökkentése
- 2. sz. óravázlat: A leggyakoribb háztartási hulladék: a csomagolóanyagok
 - Csomagolóanyag-fajták: papír, üveg, műanyag, fém
 - Miből készülnek?
 - Hogyan készülnek?
 - Mi készül belőlük?
 - Hogyan gyűjtjük?
- 3. sz. óravázlat: Hulladékhasznosítás
 - Hasznosítható hulladékfajták: műanyag, fém, üveg, papír
 - A hulladékok körforgása
 - A hulladékok újrahasznosítása
- 4. sz. óravázlat: Szelektív hulladékgyűjtés
 - Fogalma, előnyei
 - A szelektív hulladékgyűjtés típusai
 - Mi történik az ürítés után?
 - Mi történik a bálázás után?
- 5. sz. óravázlat: A nem szelektíven gyűjtött hulladékok sorsa
 - Illegális hulladéklerakás
 - Környezetterhelő hatások

- Hulladékégetés
- 6. sz. óravázlat: Hulladékgazdálkodás jogi szempontból: a főbb magyarországi hulladékgazdálkodási jogszabályok
 - EU-s irányelvek
 - A magyar szabályozás alapvető kérdései
 - Hulladék fogalma, csoportosítása
 - Hulladékgazdálkodás alapelvei, hatósági jogkörök
 - Veszélyes hulladékok szabályozása
 - Hulladékok minősítése
 - A települési hulladék szabályozása

6.1.2 Természeti és épített környezetünk

- 7. sz. óravázlat: A település és az épített környezet (az épületek és a környezet kapcsolata, az épített környezet energiafelhasználása)
 - Építési tevékenység célja
 - Építőipar által okozott környezeti károk
 - Az épített környezet energiafelhasználása
 - Az EU energiapolitikai irányelvei
 - Az épületek emberre gyakorolt hatásai
- 8. sz. óravázlat: A települési környezet (városklíma, energiaáramlás a városokban)
 - Meteorológiai alapfogalmak
 - A városklíma kialakulása és jellemzői
 - Energiaáramlás a városokban
 - Sugárzási, hőmérsékleti, csapadékviszonyok
 - A városok vízháztartása
- 9. sz. óravázlat: A települési környezetvédelmi program (mint a alsó szintű környezetvédelmi cselekvési terv)
 - A környezetvédelmi törvény
 - A környezetvédelem alapelvei
 - A környezetvédelmi tervezésre vonatkozó előírások
 - A Nemzeti Környezetvédelmi Program
 - A települési környezetvédelmi program elemei
 - Helyzetfeltárás
 - SWOT-analízis
 - Programalkotás
 - Példakidolgozás
- 10. sz. óravázlat: Települési vízgazdálkodás (vízelvezetés, vízkárok)
 - Vízgazdálkodási alapfogalmak

- Önkormányzati feladatok a vízgazdálkodás területén
- Vízbeszerezési lehetőségek
- Védőövezetek
- Vízvezetés, csatornázás
- Települések vízrendezése
- Megoldási lehetőségek

6.1.3 A környezeti elemek és elszennyeződésük

- 11. sz. óravázlat: A települési környezet szennyezése (levegő-, víz-, talaj-, zajszennyezés)
 - A települések levegőszennyezése
 - Szmogtípusok
 - A légszennyező anyagok élettani hatásai az emberre és a környezetre
 - A települések vízháztartása, vízszennyezés
 - A települések talaja, talajszennyezés
 - A települések és a zajszennyezés
- 12. sz. óravázlat: A települési környezet állapota hazánkban
 - A levegő állapota hazánkban
 - Légszennyező anyagok kibocsátása, légszennyezettségi helyzet
 - A vizek állapota hazánkban
 - Természetes vizeink minősége
 - A talaj állapota hazánkban
 - Szennyező anyagok jelenléte a talajban

6.1.4 A környezet- és természetvédelem alapjai

- 13. sz. óravázlat: A környezetvédelmi törvény
 - Általános rendelkezések
 - Alapfogalmak
 - A környezeti elemek védelme
 - Az állam környezetvédelmi tevékenysége
 - Az országgyűlés környezetvédelmi tevékenysége
 - A kormány környezetvédelmi tevékenysége
 - A helyi önkormányzatok környezetvédelmi feladatai
 - Az állampolgárok részvétele a környezetvédelemben
- 14. sz. óravázlat: A természetvédelmi törvény
 - védett természeti területek, védőövezet
 - védetté nyilvánítási eljárás
 - a védett természeti területre vonatkozó szabályok
 - a természet védelmének tervezése és szervezeti rendszere
 - természetvédelmi bírság

6.2 Egyéb oktatási segédanyagok beépítése, alkalmazása a környezettudatos nevelés területén

6.2.1 A média szerepe a környezettudatos nevelésben

A médiának kitüntetett szerepe van a kommunikációban, a kommunikációnak pedig a környezeti nevelésben. Az emberek döntő többsége a televízióban, magazinokban és plakátokon lépten-nyomon olyan kommunikációs klisékkel, reklámok által megjelenített álm- valósággal találkozik – nem beszélve a felesleges áruk tömegéről –, melyek meghatározzák a világhoz való viszonyát, s amelyet teljesen magáévá tesz, és mintának tekint. A reklámok pszichológiai alapossággal kidolgozott fogásait felhasználva, mérnöki pontossággal megtervezett marketing stratégiával mindent el lehet adni, legyen ez termék, szolgáltatás vagy akár politikai párt.

2009-es statisztika szerint az „átlag magyar” napi több mint 4 órát tévézik, javarészt kereskedelmi csatornákat nézve, ahol a reklámblokkok közötti időt igénytelen műsorokkal töltik ki.

A közszolgálati és a kereskedelmi televíziós csatornák egyre kevesebb természetfilmet adnak, melyek pedig közvetve ugyancsak a környezet iránti elkötelezettséget sugallják. Ezek a műsorok a kevésbé nézett sávokban jelennek meg, és összességükben elvesznek a szemléletüktől gyökeresen eltérő, a fogyasztást, a fogyasztói életformát propagáló műsorok és reklámok tengerében. Viszont egyre több háztartásban elérhetőek a tematikus természeti témákkal kapcsolatos adók (pl. National Geographic Chanel; Discovery; Spektrum; Animal Planet), melyek műsorai képileg javarészt lenyűgözőek, de gyakran szenzációhajhászok, és kevés - szemléletformálás, életvitel szempontjából hasznos – információt nyújtanak. Pazar felvételekről ismerhetjük meg a világ élőlényeit, de e csatornákon nem tudunk meg semmit a hazai növény- és állatvilágról. Sajnos az egyre gyengébb kínálatú köztelevízióból sem juthatunk ilyen ismeretekhez. A hajdani Natura szerkesztőség megszűnt, nagyon kevés hazai zöld műsort készít az MTV. Valamivel jobb a helyzet a Duna TV-ben, ahol pl. a Talpalatnyi Zöld c. műsor még hősiesszen küzd a fennmaradásért, és ahol a tájvédelem inkább kap teret a programokban.

A tanulmány célkorosztálya pedig már egyértelműen a XXI. század kommunikációs eszközehez, az internethez fordul egy-egy probléma megoldásához, illetve – mint azt a környezettudatosság felmérése során a Bakonyi TISZK diákjairól is kiderült – az internet segítségével sajátítanak el legszívesebben új ismereteket a környezetvédelemmel, fenntarthatósággal kapcsolatban.

Az internet már magyar nyelven is az ismeretek szinte kimeríthetetlen tárházát nyújtja a fenntarthatósággal, hulladékgazdálkodással, környezetvédelemmel foglalkozó pedagógus számára, nagyon sok helyen pedig már kooperációt, együttműködést is kínál a tanuló felé is. Gombamód szaporodnak a környezetvédelmi tematikus oldalakat összefogó gyűjtőoldalak:

- <http://kornyezetvedelem.lap.hu/>

„Bakonyi Szakképzés-szervezési Társulás”
8200 Veszprém, Megyeház tér 1.

TÁMOP-2.2.3-07/2-2F-2008-0026

“A szak- és felnőttképzés struktúrájának átalakítása” című konstrukció keretében
az “Esélyt a jövőnek!” elnevezésű pályázata

- <http://hulladek.lap.hu/>
- <http://termeszetvedelem.lap.hu/>
- <http://kornyezetineveles.lap.hu/>
- <http://oktatovideo.lap.hu/>

A különböző környezetvédelmi szervezetek is megszólíthatóak interneten keresztül:

<http://www.lelegzet.hu/>. A Hulladék Munkaszövetség megjelenik a neten is:

<http://www.kukabuvvar.hu/>, <http://humusz.hu/>

Az legjelentősebb hazai zöld hírportál a www.greenfo.hu, mely 2009 év végétől teljesen megújult formában és tematikával jelentkezik. A Greenfo - zöld irányítúként - igyekszik összegyűjteni a környezet- és természetvédelem terén keletkezett információkat.

Szép számmal vannak már olyan weboldalak, amelyek a diákok megszólításával, bevonásával igyekeznek eredményt elérni a környezettudatosság javulása terén:

<http://www.carbondetectives.hu/>, a sulinet zöld oldala: <http://www.sulinet.hu/tart/kat/Sbc>,
hasznos információk a szelektív hulladékgyűjtésről: <http://www.hulladek-suli.hu/>, terepi munkát igénylő bioindikációs verseny az iskolák között: <http://www.bisel.hu/>

7. Környezettudatos magatartás fejlesztése a tanórai kereteken kívül

Az iskolán kívüli környezeti nevelés terén az elmúlt öt évben nagyon sok előrelépés történt, ugyanakkor alapvető fontosságú kérdések rendezetlenek maradtak, vagy az elindult jó irányú folyamatok megtorpantak, elsorvadtak. A pozitívumok közül a legfontosabbak:

A környezet- és természetvédelemmel (is) foglalkozó ifjúsági és civil szervezetek, a turista és sportegyesületek, a különböző bemutatóhelyek és szolgáltatók egyre színesebb, sokrétűbb és strukturáltabb programkínálattal várják az érdeklődőket. Iskolán kívüli oktatási infrastruktúra fejlesztésére: nemzeti parki oktató- és látogatóközpontok építésére, erdei iskolák nem szállásbővítési jellegű fejlesztésére, tanösvények, munkafüzetek, környezeti nevelési segédanyagok kidolgozására, múzeumok és állatkerti bemutatóhelyek reformjára több milliárd Ft célzott- és pályázati forrás állt rendelkezésre az elmúlt években.

Az Erdei Iskola Program Érdekegyeztető Tanács kidolgozta és működteti az erdei iskola országos minősítési kritériumrendszerét. 2009-ben már a második minősítési időszak kezdődött, és az így fémjelzett erdei iskolai szolgáltatók száma meghaladja a százat. A Bakonyi TISZK intézményeihez legközelebb eső akkreditált erdei iskolák (a teljesség igénye nélkül):

Név	Helység	Minősített program címe:	Üzemeltető szervezet	Üzemeltető szerv. címe	Kapcsolattartó/elérhetőségek
Harmatfű Természetvédelmi Oktatóközpont	9941 Óriszentpéter, Siskaszer 26/a.	Órállók útja I. Órállók útja II. M1-5: Biológiai vízminőség vizsgálat; Erdőkmezők hasznos növényei; Ismerkedés a madarakkal; Tókák élővilága; A kőszegi Bechtold István Természetvédelmi Látogatóközpont és a chernel-kerti arborétum és madárvédelmi mintatelep bemutatása	Órségi Nemzeti Park Igazgatóság	9941 Óriszentpéter, Siskaszer 26/a.	Kevy Albert 30/520-343
Erdőismereti Oktatóbázis És Kismesterségek	8427 Bakonybél Szt. Gellért tér. 9	Kincskeresés a Bakonyban felső Kincskeresés a Bakonyban alsó	Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság	8200 Veszprém Vár. u. 1. 8229 Csupak,	Somlai Szilárd 88/577-765 30/491-0104 somlai@bfnp.kvv

Háza				Kossuth 16. bfnp@bfnp.k vwm.hu 87/555-290	m.hu
Tihanyi Erdei Iskola	8237Tihany Aranyház u. 092/1	Mit rejt a természet kincses ládája a Tihanyi félszigeten? (3-. O. Mit rejt a természet kincses ládája a Tihanyi félszigeten?	Tihany Tourist Idegenforgalmi Kft.	8237 Tihany Kossuth u. 11	Küsz Mariann 87/448-481 20/9754-162 info@tihanytourist.hu
Balaton-felvidéki Erdei Iskola	8296 Monostorapáti Petőfi S. u. 34.	A Balaton-felvidéki Erdei Iskola A Balaton-felvidéki Erdei Iskola Mivel foglalkozik az Erdész?	Bakonyerdő Zrt. Monostorapáti Erdészeti	Zrt.: 8500 Pápa, Jókai u. 46. Erd: 8296 Monostorapáti, Petőfi u. 34.	farkas.zsuzsa@bakonyerdo.hu 87/535-200, 87/435-137, 30-685-3148
Hubertusz Erdei Iskola	8400 Ajka-Padragkút, 064/6. hrsz.	Az erdő	HM VERGA Zrt.	8201 Veszprém Pf.54	Pintér Eszter 70/545386; 30/300-7009; pinter.eszter@verga.hu
Mecseki Erdészeti Zrt. Mókus Suli Erdészeti Erdei Iskola és Erdő Háza	7628 Pécs-Árpádtető 2	Mecseki barangolások Amiről a Mecsek fái mesélnek Fedezzük fel a Mecseket PA: Felfedezések a Mecsekben MF1: Erdőgazdálkodás MF2: Lábunk alatt a talaj	Mecseki Erdészeti Rt. Mecseki Erdészeti Zrt. 7623 Pécs, Rét u. 8.	7628 Pécs-Árpádtető 2	Adorján Rita Tel: 06/72/518-120 06/72/518-129 Fax 06/72/518-122 Mobil: 06/30/6630-940 Mail: adorjan.rita@mecskerdo.hu
Természetbarátok Háza Sikondai Erdei Iskola	7300 Sikonda Tölgyfa u. 4.	Zöldkalandozások MF1: Madarász-suli MF2: Rejtett Kincsek nyomában MF3: Téli kalandok	Baranya Megyei Gyermek és Ifjúsági Közalapítvány	7621 Pécs Széchényi tér 9	Tasnádiné Hardy Judit 72/211-179 30/2350-680 bmgyka@baranya.hu

Sziágyi Erdei Iskola	7552 Rinyabesenyő 0183/2 hrsz	Amiről a Mecsek fái mesélnek Fedezzük fel belső- Somogyot	SEFAG Erdészeti és Faipari Zrt. Lábodi Vadászerdész et SEFAG ZRT. Lábodi Vadászerdész ete Nagyatád Szabadság tér 9. 7500.	7500 Nagyatád Szabadság tér 9.	Mihály Bernadett 82/553900 fax:82/553901 mihaly.bernadett@sefag.hu 30/901-86-20
----------------------	-------------------------------------	--	--	---	--

Az erdei iskolák program moduljai a természet működésének bemutatása mellett gyárak és üzemek, parasztgazdaságok, tájházak, tehenészetek, falumúzeumok, történelmi emlékhelyek, önkormányzati intézmények, szennyvíztelepek, hulladéklerakók és -feldolgozók meglátogatását is integrálják nevelési szolgáltatásaikba. Ezáltal a tanulók megismerkedhetnek a társadalmi és gazdasági környezet napi működésével és összefüggéseivel is.

Az iskolán kívüli környezeti nevelés, mint oktatási turizmus, egyre inkább beépül a vidékfejlesztésbe. Ezt jelzi az is, hogy mind több önkormányzat hoz létre minősített erdei iskolát, amit azonos programkínálattal családoknak, felnőtteknek is meghirdet a vakáció ideje alatt. Hasonló vonatkozásai vannak a nemzeti parki, a civil (KOKOSZ, MME), a múzeumi és az állatkerti oktatóközpontok környezeti nevelési fejlesztéseinek és beruházásainak. Ezek az intézmények évente mintegy 15 millió látogatót fogadnak, akik közül legalább 3 millióan részt is vesznek valamilyen környezeti nevelési, fenntarthatóság-pedagógiai szemléletű programban. Ez a működtetés, a szemléletformálásba a felnőtteket is bevonó, egész éves kihasználtságot célzó gyakorlat tovább erősíti a fenntarthatósági szemlélet terjedését, és nem elhanyagolható módon a hosszabb távon is fenntartható üzemeltetést.

Az ökoiskolák hálózatához történő csatlakozás nagyban növelheti a tanulók közötti környezettudatosságot. Egy ökoiskola abban különbözik egy átlagos iskolától, hogy nem csak a tanításban érvényesülnek a környezeti nevelés, a fenntarthatóság pedagógiájának elvei, hanem az iskolai élet minden területén; az iskola működtetése terén éppúgy, mint a gyerekek étkeztetése vagy a táborok szervezése során.

Az iskolai munkához több szálon kapcsolódik a helyi közösség. A helyi környezeti értékek és gondok részét képezik az iskola pedagógiai munkájának, a helyi pedagógiai programba beágyazottan. Az Oktatási és Kulturális Minisztérium és a Környezetvédelmi és Vízügyi

„Bakonyi Szakképzés-szervezési Társulás”
8200 Veszprém, Megyeház tér 1.

TÁMOP-2.2.3-07/2-2F-2008-0026
“A szak- és felnőttképzés struktúrájának átalakítása” című konstrukció keretében
az “Esélyt a jövőnek!” elnevezésű pályázata

Minisztérium közös pályázatán az iskoláknak minden tanévben lehetőségük van az Ökoiskola cím elnyerésére.

A tanulmány 3. sz. mellékletében található az értékelési kritériumrendszert tartalmazó táblázat, melynek segítségével a lehető legtöbb pontot szerezheti az intézmény az „Ökoiskola” cím elnyerése során.

A környezeti nevelési civil szervezetekben felhalmozódott elméleti tudás és gyakorlati tapasztalat évről-évre közkinccsé válik a különböző cikkekben, tanulmányokban, és mindenekelőtt a környezeti nevelési segédanyagokban. Sok civil szervezet (MKNE, Körlánc, CSEMETE, TIT, KOKOSZ stb.) rendelkezik országos környezeti nevelési hálózattal. A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME [www.mme.hu]), Közép és Kelet Európa legnagyobb civil természetvédelmi szervezete, évtizedek óta működteti országos Madarász ovi, Madarász sulit, Madarak és Fák Napja versenyt, erdei iskolai, tábort, jeles napi és egyéb természetismereti rendezvényekből (Fülemülék éjszakája, Európai Madármegfigyelő Napok, Zselici Csillagoségbolt-park) álló komplex környezeti nevelési programját.

8. Környezettudatosság a gyakorlatban

8.1 Szelektív hulladékgyűjtés bevezetése a TISZK intézményeiben

Az előttünk álló időszak egyik legfontosabb feladata a szelektív hulladékgyűjtés bevezetése a Bakonyi TISZK intézményeiben. A szelektív hulladékgyűjtés az egyik legfontosabb, és mindenképpen legnagyobb jelképértékkel bíró területe a környezettudatos magatartásnak. A szelektív hulladékgyűjtés kialakításának főbb lépései a következők:

1. A szükséges beltéri és kültéri tárolóedényzetek, palackprések szükséges számának felmérése a Bakonyi TISZK intézményeiben.
2. A tanulmányhoz mellékelt iskolai oktatóanyagok segítségével a diákok felkészítése, oktatása a szelektív hulladékgyűjtéssel kapcsolatban.
3. Az éves hulladékelszállítási közbeszerzés kiírásakor feltételként kell megadni a szelektíven gyűjtött hulladék elszállítását és a kültéri gyűjtőedényzet biztosítását.
4. A szükséges beltéri tárolóedényzet, palackprések beszerzése, rendszerbe állítása.
5. Mivel a tapasztalatok szerint az iskolákban keletkező hulladékok között minimális mennyiségű üveghulladék keletkezik, ezért javasolt a klasszikus műanyag-papír-üveg gyűjtőedény-kombók helyett csupán a műanyag és a papír szelektív gyűjtésére fókuszálni, ezáltal a beltéri gyűjtőedények beszerzési ára is harmadával csökken.

8.2 Veszélyes hulladékok gyűjtése a Bakonyi TISZK intézményeiben

A háztartásokban keletkező veszélyes hulladékok közül az egyik legfontosabbak – és ennek megfelelően sajnos leggyakrabban a kommunális szemétkben landoló – az elhasznált gomb- és ceruzaelemek. Mivel ez az a hulladékkategória, amely szinte környezeti veszély okozása nélkül gyűjthető az oktatási intézményekben is, egy egyszerű, nem reakcióképes műanyag gyűjtőedényben, ezért javasolt gyűjtésének bevezetése a szelektív hulladékgyűjtés elindításával párhuzamosan.

Oktatási intézmények részére ráadásul a megfelelő partnercéggel való szerződés esetén az elszállítás ingyenes, illetve az iskolák közötti gyűjtőverseny győzteseinek értékes díjakat is kapnak. Az intézmények az alábbi honlapon tudnak regisztrálni és gyűjtőedényt igényelni:

<http://www.relem.hu/index.php>

9. Összegzés

A 21. század lassan második évtizedébe lépve elmondhatjuk, hogy a környezettudatos magatartás egyre inkább szükségszerűvé, mondhatni kötelezővé válik a fejlett világ lakói számára. Az egyik legfogékonyabb életkorban és közegben egyértelműen a középiskolai oktatásban részesülő diákság van, környezettudatosságra nevelésük ebben az életkorban kulcsfontosságú, életre szóló elköteleződés, értékvállalás lehet a hozadéka.

A Bakonyi TISZK diákjai között elvégzett környezettudatossági felmérés és a környezetvédelmi ismeretszint mélységének tesztje megmutatta, hogy bár a diákok az átlag magyar lakosságnál valamivel tájékozottabbak, de nem motiváltabbak, ennek okai között pedig az ismeretek hiányát és az érdektelenséget említhetjük elsősorban.

A tanulmányban foglaltak alapján az alábbi, környezettudatosabb tanulói magatartás felé vezető lépéseket ajánljuk:

- A mindennapi hulladékgazdálkodás mellékelt multimédiás oktatóanyagainak bemutatása a Bakonyi TISZK diákjainak (valamennyi évfolyam és képzési forma számára ajánlott és érthető)
- Az internetes ismeretszerzésre legfogékonyabb diákság bevonása a versenyekkel egybekötött ismeretszerzésbe (megadott webcímek)
- Ismeretszerzés a tanórán kívül: kapcsolatfelvétel a megadott, elérhető erdei iskolákkal
- Hatékony tanár diák-együttműködés a fenntarthatóságért: bekerülés az ökoiskolák magyarországi hálózatába
- Szelektív hulladékgyűjtés megvalósítása a Bakonyi TISZK intézményeiben

A tanulmányban felvázolt tanórán belüli és kívüli oktatási módszerekkel, lehetőségekkel a Bakonyi TISZK pedagógusainak kell élnie, hogy diákjaikat a környezet értékeire fogékonyabbá, a környezettel szemben felelősségteljesebbé neveljék. A viszonylag sok, tantermen kívüli foglalkozási lehetőség pedig magában foglalja a reményt, hogy a hagyományos, frontális, 45 perces oktatás iránt kevésbé fogékony diákréteg is elmozduljon a passzív érdektelenségből az aktívabb, környezettudatosabb életvezetés felé.

„Bakonyi Szakképzés-szervezési Társulás”
8200 Veszprém, Megyeház tér 1.

TÁMOP-2.2.3-07/2-2F-2008-0026
“A szak- és felnőttképzés struktúrájának átalakítása” című konstrukció keretében
az “Esélyt a jövőnek!” elnevezésű pályázata

10. Felhasznált irodalom:

- Czippán Katalin – Havas Péter – Victor András: Környezeti nevelés a fenntarthatóságért, NKNS 2009
- Nahalka István: Pedagógiai háttér „környezeti nevelés – a fenntarthatóság pedagógiája”, NKNS 2009
- Vócsei Katalin – Varga Attila – Horváth Dániel –Graça Simoes de Carvalho :: Pedagógusok és pedagógusjelöltek környezeti attitűdjei, OFI 2009
- Fernengel András: Iskolai tanórán kívüli környezeti nevelés, NKNS 2009
- Bándi Gyula: Környezetjog, Osiris, 2006
- Környezeti szabályozás az EU-ban és Magyarországon, ELMA egyesület 2004

„Bakonyi Szakképzés-szervezési Társulás”
8200 Veszprém, Megyeház tér 1.

TÁMOP-2.2.3-07/2-2F-2008-0026
“A szak- és felnőttképzés struktúrájának átalakítása” című konstrukció keretében
az “Esélyt a jövőnek!” elnevezésű pályázata

11. Mellékletek

1. sz. melléklet: Környezettudatosság felmérésének kérdőíve
2. sz. melléklet: Környezettudatossággal kapcsolatos ismeretek felmérésének tesztlapja
3. sz. melléklet: Értékelési segédlet az ökoiskola minősítése során
4. sz. melléklet: Óravázlatok a környezettudatos magatartás tanításához (elektronikus formában mellékelve)

1. sz. melléklet:

Környezettudatosság felmérésének kérdőíve

Környezettudatosság felmérése

Kedves tanuló!

Jelen kérdőívvel azt szeretnénk felmérni, mennyire helyezel hangsúlyt környezeted védelmére mindennapjaid során. A válaszadás körülbelül tizenöt-húsz percet vesz igénybe.

Fontosnak tartod a környezet védelmét?

- Igen
- Nem

Mekkora környezeti problémát jelentenek településeden a következők:

	jelentős	közepes	kicsi	nincs gond vele
közlekedés okozta légszennyezés	☒	☐	☐	☐
illegális szemétkerakók	☐	☐	☐	☐
közlekedés okozta zaj	☐	☐	☐	☐
erdőirtás, természetkárosítás	☐	☐	☐	☐
kevés szelektív hulladékgyűjtő	☐	☐	☐	☐
parlagfű	☐	☐	☐	☐
hanyag, szemetelő emberek	☐	☐	☐	☐

Szerinted mennyire hatékony településeden:

	hatékony	átlagos	átlagon aluli	rossz
szelektív hulladékgyűjtés megszervezése	☐	☐	☐	☐
parkosítás, zöldfelületek kialakítása	☐	☐	☐	☐
közbiztonság védelme	☐	☐	☐	☐

	hatékony	átlagos	átlagon aluli	rossz
egészséges ivóvíz-szolgáltatás	☐	☐	☐	☐
felszíni vizek (folyók, patakok, tavak) védelme	☐	☐	☐	☐
települési köztisztaság kialakítása	☐	☐	☐	☐

Fontosnak tartod-e a szelektív hulladékgyűjtést?

- Kiemelten fontos
- Fontos
- Kevésbé fontos
- Lényegtelen

Gyűjtesz-e szelektíven valamilyen hulladékot?

- Igen
- Nem

Ha nem gyűjtesz szelektíven, miért nem?

- A gyűjtőhely messze van a lakóhelyemtől
- Sok időt vesz el a szétválogatás
- Nem tartom fontosnak
- Üritéskor úgyis összeöntik az egészet
- Nem tudom, hol vannak a gyűjtőhelyek
- Nem tudom, hogyan kell szétválogatni

Milyen hulladékot gyűjtesz szelektíven? Több választ is megjelölhetsz

- műanyag
- üveg

- papír
- zöldhulladék
- használt elem
- gyógyszer
- elektronikai hulladék
- fém
- nem gyűjtők szelektíven hulladékot

Milyen messze van a szelektív gyűjtősziget a lakóhelyedtől?

- 10-50 m
- 50-200 m
- 200-500 m
- 500 m felett
- nem tudom

65

Mekkora távolságot lennél hajlandó megtenni a szelektív gyűjtőhely eléréséhez?

- 10-50 m
- 50-200 m
- 200-500 m
- 500 m felett
- vigyék el háztól a szemetet

Szerinted hogyan lehetne rávenni az embereket a szelektív hulladékgyűjtésre?

- hatékonyabb tájékoztatással, propagandával
- több gyűjtőhely kellene, hogy gyorsabban el lehessen érni őket
- háztól vigyék el ezt is
- fizessenek érte
- büntessék, ha nem szelektíven gyűjt az ember

- sehogy
- Egyéb:

Mit gondolsz, te magad hogyan teheted a legtöbbet a környezeted megóvása érdekében?

- otthoni energiatakarékossgal
- szelektív hulladékgyűjtéssel
- közösségi akciókkal (szemétszedés, növényültetés)
- tömegközlekedés előnyben részesítésével
- rövidebb távon kerékpár használatával
- Egyéb:

Az alábbi tevékenységek közül melyek jellemzők rád:

	mindig	általában	néha	soha
ha kimegyek egy helységből, lekapcsolom magam után a villanyt	☐	☐	☐	☐
fogmosás közben elzárom a csapot	☐	☐	☐	☐
10 percen belül szoktam használni a zuhanyt	☐	☐	☐	☐
ha bevásárolni megyek, viszek magammal szatyrot, így nem kell mindig vennem a pénztárnál	☐	☐	☐	☐
ha feltöltött a mobiltelefonom, kihúzom a töltőt a konnektorból	☐	☐	☐	☐
teljesen áramtalanítom a nem használt elektromos készülékeket (nincs "stand by" üzemmód sem)	☐	☐	☐	☐

	mindig	általában	néha	soha
a használt elemeket az e célra kijelölt kukába dobom	☐	☐	☐	☐

Bevásárláskor az alábbiakat veszem figyelembe egy termék választásakor:

	mindig	általában	néha	soha
az árát	☐	☐	☐	☐
magyar termék-e	☐	☐	☐	☐
a márkát	☐	☐	☐	☐
az összetevőit (pl.: mesterséges adalékanyagok mennyisége)	☐	☐	☐	☐
mennyire környezetbarát (pl.: tisztítószer)	☐	☐	☐	☐
ajánlja-e valamilyen környezetvédelmi szervezet (pl.: magyar vagy EU-s ökocímke)	☐	☐	☐	☐

Használtak-e otthon energiatakarékos égőket?

- a legtöbb égő otthon energiatakarékos
- van otthon néhány energiatakarékos égő
- nem használunk energiatakarékos égőt
- nem tudom

Ha nem, miért nem használtak energiatakarékos égőket?

- jó a hagyományos izzó is
- nem tudom, milyen az energiatakarékos égő
- túl drágának tartom
- túl nagy feneket kerítenek az energiatakarékos égő-dolognak

Hogyan tájékozódnál szívesen arról, hogyan tehetsz többet a környezet megóvásáért? több választ is megjelölhetsz

- ismeretterjesztő filmek révén
- az internetről
- az iskolában, tanórán
- iskolán kívül, kiállításokon, rendezvényeken
- tanulmányúton

Jelenlegi évfolyamod:

- 12. osztály
- 11. osztály
- 10. osztály
- 9. osztály

Iskolád ezen a településen van:

- Zirc
- Várpalota
- Veszprém
- Balatonfűzfő

Nemed:

- Férfi
- Nő

2. sz. melléklet:

Környezettudatossággal kapcsolatos ismeretek felmérésének tesztlapja

Környezettudatossággal kapcsolatos ismeretek

Kedves tanuló!

Az alábbi tesztkérdésekkel azt szeretnénk felmérni, milyen ismeretekkel rendelkezel a hétköznapi környezetvédelem és a hulladékgyűjtés területén. A teszt kitöltése maximum 15-20 percet vesz igénybe.

*Kötelező

Az alábbiak közül melyik megújuló energiaforrás? *

- kőolaj
- földgáz
- nap
- szén

Az felsoroltak közül melyik veszélyes hulladék? *

- műanyag palack
- ceruzaelem
- pezsgősüveg
- kiürült sprayflakon
- egyik sem

Hány százalékát fogyasztja egy energiatakarékos égő egy hagyományos izzó energiájának? *

- 20
- 80
- 60
- 50

Magyarországon mire megy el a rezsikiadások legnagyobb része, mintegy 50-60 %-a? *

- a villanyszámlára
- a fűtésszámlára
- autó fenntartására
- vízszámlára

Mit gondolsz, hány kilogramm szemetet termel egy ember egy év alatt? *

- 200
- 100
- 500
- 300

Mit jelent a "fenntartható fejlődés" kifejezés? *

- a gazdaság folyamatosan fejlődik, az emberek egyre jobban élnek
- sok mindentről le kellene mondanunk, hogy ne károsítsuk a Földet
- Úgy kellene kielégíteni fogyasztási igényeinket, hogy utódainknak is biztosítani tudjuk a mai életszínvonalat

70

Mit értünk "szelektív hulladékgyűjtés" alatt? *

- a különböző hulladékokat anyagfajta szerint szétválogatjuk
- amit otthon nem tudunk kidobni, elvisszük a hulladékgyűjtőbe
- azt, hogy nem csak otthon termelünk szemetet, hanem más helyen is használjuk a kukákat

Milyen színűek a szelektív hulladékgyűjtő edények? *

- kék, zöld, sárga, fehér
- piros, narancs, fekete, zöld
- barna, lila, szürke, sárga

Mit dobhatunk a sárga színű kukába? *

- semmit, nincs ilyen színű
- műanyag palackokat
- üveget
- papírt

Melyik kukába dobhatjuk a papírszemetet? *

- a zöldbe
- a sárgába
- a kékbe
- a barnába

Milyen vizet használunk akkor, amikor lehúzzuk a WC-t? *

- ipari, nem ivóvíz minőségű vizet
- ugyanolyan ivóvizet, mint ami a csapból folyik

71

Környezetvédelmileg hasznos-e az alumíniumdobozos csomagolású üdítő? *

- igen, mert könnyű és strapabíró csomagolás
- igen, mert tömöríthető és nem rozsdásodik
- nem, mert az energiaigénye miatt az előállítása többbe kerül, mint az üdítő, amit beletöltenek

Mit nevezünk veszélyes hulladéknak? *

- az olyan hulladékot, amit nehézkes kidobni a kukába (pl.: használt sütőolaj)
- az olyan hulladékot, amely a környezetbe kerülve veszélyezteti az emberi egészséget és károsíthatja a környezetet
- minden olyan hulladék, amelyek nem a háztartásoknál keletkeznek

Mit kell csinálni a veszélyes hulladékkal? *

- semmit, ugyanúgy megy a kukába, majd a szeméttelen kiválogatják
- műanyag zacskóban, jól lezárva kell a szemétbe dobni
- a veszélyes hulladék csak az erre kijelölt helyen adható le
- semmit, a háztartásokban nem keletkezik veszélyes hulladék

Jelenlegi évfolyamod: *

- 9. osztály
- 10. osztály
- 11. osztály
- 12. osztály

Hol található az iskolád? *

- Várpalota
- Zirc
- Balatonfüzfő
- Veszprém

Nemed: *

- Férfi
- Nő

1. Az iskola tevékenységeiről és ezek környezetre való hatásáról legalább évente felmérés készül, mely tartalmazza az alábbiakat:	
a, az iskola minőségbiztosítási programjához illeszkedően a tanulók és a nevelőtestület környezettudatosságáról készült beszámoló;	Beszámoló
b, az iskola mindennapi működése: víz-, gáz,- áram-, fűtőanyag-használat, anyag- és Hulladékgazdálkodás	Adattáblázatok
c, rendezvények, kirándulások környezeti hatásai (utazások módja, keletkezett hulladék)	Számlák, fotók
2. Az Ökoiskola Cím elnyerésére szolgáló Munkaterv elkészítése az iskolavezetés, a tanárok, az alkalmazottak, a tanulók és a szülők bevonásával készül, mindenkinek joga van javaslataival, észrevételeivel hozzájárulni.	Munkaterv- annak legitimációs záradéka Az elfogadásról készült jegyzőkönyv
3. Az iskola arculata (bemutató anyagok, épület, udvar, dekoráció) határozottan képviseli a fenntarthatóság, a környezettel harmonikus (környezetbarát, egészséges) életvitel pedagógiai értékeit.	Szóróanyagok, iskolaújság Dekorációról, udvarról fotók
4. Az iskola aktív kapcsolatot tart fenn valamely elismert, aktív, a fenntarthatóságért tevékenykedő civil szervezettel (pl.: KOKOSZ, Zöld Szív, MME, TKTE, KÖR, KÖRLÁNC, HUMUSZ FÖK, Ökotárs, Autonómia Alapítvány...)	Együttműködési megállapodások

1. Általános elvárások

1. Tanítás-tanulás

1. Az iskola pedagógiai programjában, helyi tantervében kiemelten képviseli a fenntarthatóság pedagógiai törekvéseit.	Pedagógiai program Helyi tanterv
2. Az iskolai minőségfejlesztési munka része a helyi tanterv és az oktatási/nevelési tevékenység évenkénti felülvizsgálata, értékelése és korrekciója a környezeti nevelés, a fenntarthatóság pedagógiája szempontjainak, új eredményeinek figyelembevételével.	Felülvizsgálati jegyzőkönyv Értékelő jelentés
3. Az oktató-nevelő munkában helyet kapnak a helyi közösség életéhez kapcsolódó tevékenységek. Az oktatás példát mutat saját környezete kezelésére, a nevelés hangsúlyt helyez a gyakorlati tevékenységek képzésbe történő integrálására a helyi településfejlesztéshez kapcsolódóan.	Rendezvényekről készült beszámolók, médiaanyagok, fotók
4. A pedagógiai munka a gyermekek életkorát és egyéni sajátosságait messzemenően figyelembe veszi, az iskola sokféle pedagógiai módszert vesz igénybe céljai elérése érdekében.	Helyi tanterv, tanmenetek, óravázlatok Iskolavezetés óralátogatási feljegyzései
5. Az iskolában a pedagógiai projekt módszer alkalmazása elfogadott.	Éves munkaterv Tanmenetek Óralátogatási feljegyzések
6. A tanulók életkoruknak, képességeiknek megfelelően aktívan, a pedagógusokkal partneri viszonyban részt vehetnek az oktatási tevékenységek megtervezésében, megvalósításában.	Óralátogatási feljegyzések
7 A természet tanulmányozása tantermen, iskolán kívül, a szabadban is folyik. A szabadtéri tevékenységek, programok tervezett, állandó részei az iskola helyi tantervének és iskolai munkatervének.	Éves munkaterv Tanmenetek, óravázlatok Fotók

8. A szabadtéri programok szervezésének fontos szempontja az egészséges életvitel. (Például egészségre ártalmas környezetben nem szervez az iskola testnevelési és sporttevékenységet a szabadban.)	Fotók, feljegyzések
9. A diákok a jövőről alkotott elképzelésekkel és forgatókönyvekkel dolgoznak, keresik a jövőbeli fejlődés és változások alternatív lehetőségeit, s választási kritériumokat dolgoznak ki.	Diákmunkákról készült dokumentumok, fotók

2. Személyi feltételek, belső kapcsolatok

1. Az iskolában van környezeti nevelési munkacsoport, melynek tagjai közt vannak a reál, humán, illetve művészeti tárgyak és a testnevelés tanárai is, továbbá tagjai lehetnek a technikai személyzetből is.	SzMSz, Éves munkaterv
2. A környezeti nevelési munkacsoport figyelemmel kíséri, véleményezi, javaslataival segíti az iskola nevelési tevékenységét.	Értekezletek jegyzőkönyvei, emlékeztetők
3. A diákok bevonása az őket érintő döntések előkészítésébe. A diákönkormányzatban van környezetvédelmi felelős.	DÖK munkaterv
4. Az iskola vezetőségi tagjai közül legalább egy személy kommunikációképes egy idegen nyelven.	
5. Az iskola házirendjét folyamatosan (legalább évente) felülvizsgálják.	Felülvizsgálati jegyzőkönyv, záradékok
6. Az iskola házirendje kiemelten foglalkozik az iskolában és környékén lévő természeti és épített értékek védelmével	Házirend
7. A nevelőtestület minden tagja ismeri a legfontosabb környezeti problémákat és a fenntartható fejlődés elveit.	Nevelőtestületi tájékoztató előadás jegyzőkönyve, jelenléti íve

8. A nevelőtestület képzett a környezetvédelmi, fenntarthatósággal kapcsolatos témák tanításában, jártas a módszertanában, és ezt alkalmazza is.	Óralátogatási feljegyzések
9. Az iskola valamennyi dolgozója példát mutat a diákoknak a környezetbarát szemlélet, az egészséges életvitel és a fenntarthatóság szempontjait követő magatartás tekintetében.	Szemrevételezés, vezetői ellenőrzés jegyzőkönyve
10. Az iskola vezetője részt vett az ökoiskolák vezetői számára hirdetett vezető-továbbképzésen.	Tanúsítvány, jelenléti ív
11. A tantestület évente egyszer részt vesz a tantestület csapattá kovácsolását elősegítő tréningen vagy egyéb programon.	Éves munkaterv, fotók, számlák

3. Tanításon kívüli tevékenységek

1. Az iskola minden tanév munkatervében tervez az ökoiskola arculatához kapcsolódó programokat (akciókat, vetélkedőket, órjásokat).	Éves munkaterv
2. Az iskola környezet- és természetvédő, ill. egyéb az ökoiskola célok megvalósulását elősegítő táborokat szervez, segíti diákjai részvételét mások által szervezett hasonló jellegű táborokban.	Éves munkaterv, Munkaközösségi munkaterv
3. Az iskola aktívan részt vesz a helyi közelet ökoiskolai célokkal összefüggő programjaiban (pl. városvédelem, faluszépités stb.).	Dokumentumok a rendezvényekről, fotók
4. Az iskola belső kommunikációs csatornáit (iskolaújság, rádió, faliújságok) tükrözik az ökoiskolai célokat.	Iskolaújság egy példánya, rádió műsora, fotók
5. Az iskolában olyan pedagógiai tevékenységek folynak, amelyekben a diákok az iskola környezetkímélő, egészséges működtetését tanulmányozzák, segítik	Tanmenetek, óralátogatási feljegyzések, fotók

elő.	
6. Az iskola a fenntarthatóság pedagógiájához kapcsolódó pedagógus és más szakmai továbbképzéseket szervez, illetve részt vesz ilyen képzések szervezésében, a tapasztalatok átadásában.	Tanúsítvány, jelenléti ív
7. Az iskola részt vesz a helyi szükségletekhez illeszkedő továbbképzések kidolgozásában.	Szakmai anyag
8. Az iskola sokféle fizikai, mozgásos tevékenység számára biztosít lehetőséget (tornatermi, sportudvari, játszótéri, kültéri szervezett és kötetlen mozgáslehetőségek).	Éves munkaterv, DSK, ISK naplók, fotók

4. Társadalmi kapcsolatok

1. Az iskola együttműködik más magyar és lehetőség szerint külföldi iskolákkal is. Együttműködési megállapodások	Fotók, anyagok a diákok tevékenységeiről, számlák
2. Az iskola figyelmet fordít arra, hogy munkájával hozzájáruljon a helyi társadalom igényeinek kielégítéséhez, kiemelten a fenntarthatóság elveinek pedagógiai képviselésével.	Éves munkaterv Partneri elégedettségvizsgálat adatai, elemzés
3. Az iskola felhasználja a különböző kommunikációs csatornákat és a helyi médiát annak érdekében, hogy munkájáról minél többen hírt kapjanak.	Médiaanyagok
4. Az iskola lehetőséget ad a szűkebb és tágabb környezetében, valamint a nagyvilágban történő főbb, a környezetvédelemmel kapcsolatos, eseményekkel való foglalkozásnak.	Tanmenetek, óralátogatási feljegyzések
5. Az iskola együttműködik a helyi önkormányzattal, a helyi hatóságokkal és olyan helyi támogatókkal,	Együttműködési megállapodások

vállalkozókkal, melyek az ökoiskola értékeivel és céljaival megegyező célokat szolgálnak.	
---	--

5. Fizikai környezet

1. Az iskolaépület környékén lévő természetes növényzet változatos és megkímélt, és/vagy a telepített növényzet rendszeresen és szakszerűen gondozott.	Fotók, számlák
2. Az iskola folyamatosan fejleszti a fenntarthatósággal kapcsolatos információs bázisát (könyvek, újságok, CD-k, on-line kurzusokon való részvétellel, internetes együttműködésekben).	Leltári nyilvántartás
3. Az iskolában van közösségi összejövetelekre alkalmas (klub)helyiség, vagy az iskola diákjai/dolgozói használhatnak ilyen helyiséget az iskola közelében.	Fotó
4. Az iskolabútorok természetes és a környezetre ártalmatlan anyagokból készültek, az azokat használók (diákok, tanárok technikai személyzet) igényeihez igazodnak	Fotók, számlák
5. Az udvar tartozékai:	
a, biztonságos kerékpártároló vagy kerékpár tárolására alkalmas egyéb hely,	Fotó
b, madáretető,	Fotó, számla
c, esővízgyűjtő,	Fotó, számla
d, konyhakert	Fotó, számla
e, dísznövények,	Fotó, számla
f, komposztáló,	Fotó, számla
g, játszótér (természetes anyagokból),	Fotó, számla
h, sportpályák (lehetőleg természetes anyagú borítással),	Fotó, számla
i, zöld, gyepes terület.	Fotó, számla
6. Az iskolában történő építkezések és átalakítások figyelembe veszik a fenntarthatóság szempontjait:	
a, Az átalakítások, építések biztosítják, hogy az	Építési terv

épületek harmonikusan illeszkedjenek környezetükbe.	
b, Az erőforrások használata és a környezet terhelése minimális az épületek építése, használata és lebontása során.	Fotók
c, Az épületek építése, használata és lebontása nem jár az egészségre káros hatással.	Fotók
d, Az épületek ergonómiailag megtervezettek és esztétikusak.	Építési terv
e, Lehetőség szerint már az építés/átépítés során figyelembe veszik az energiatakarékos üzemeltetést (pl. megfelelő tájolás, szigetelés, nyílászárók stb.)	Építési terv
7. Az iskola figyelmet fordít arra, segíti a felelős szervezetet abban, hogy a környékén:	
a, biztonságos kerékpár- és gyalogos utak legyenek,	Fotók
b, megfelelő mennyiségű, lehetőleg szelektív, hulladékgyűjtő legyen.	Fotók
8. Az iskola dekorációja összhangban van az ökoiskola arculatával (folyósok, osztálytermek, szaktermek)	Fotók

6. Az iskola működtetése

1. Környezetkímélő anyaghasználat megvalósulása:	
a, Tudatos takarékoság az anyagokkal, termékekkel, vízzel, energiával.	Kimutatás
b, Környezetkímélő anyagok használata a karbantartási munkákban és a takarításban.	Számlák, megrendelőlapok
c, Környezetkímélő játékok, taneszközök és segédeszközök használata.	Számlák, megrendelőlapok

d, Környezetkímélő anyagok használata az adminisztrációban és egyéb irodai munkákban.	Számlák, megrendelőlapok
e, Környezetkímélő anyagok használata kikapcsolódási és egyéb tevékenységekben	Számlák, megrendelőlapok
f, A kémiai anyagok lehető leginkább környezetkímélő kezelése, tárolása, felhasználása.	
2. Egészséges és környezetkímélő módon előállított ételek felszolgálása:	
a, Kellemes és a funkciójuknak megfelelő főző- és étkezőhelyiségek.	Fotók
b, Középből beszerezhető alapanyagok használata.	Számlák, megrendelőlapok
c, Egészséges, tápláló ételek és italok az iskolai étkeztetésben.	Fotó, árjegyzék
d, A vegetáriánus étkezés lehetőségének biztosítása.	Étlap
e, A speciális étrendi megkötésekkel rendelkező tanulók számára a megfelelő ételek biztosítása	Étlap
f, A büfében lehet kapni egészséges és környezetkímélő árukat, ha nincs büfé, az iskola más módon hívja fel a figyelmet az egészséges és környezetkímélő ételekre.	Fotó, árlap
g, A büfé nem forgalmaz egyszer használatos csomagolású italt, csak betétdíjasat.	Fotó
h, Eldobható cikkek használata csak abban az esetben engedélyezett, ha nincs más lehetőség.	Fotó
i, A főzés és az étkezés során használt eszközök, környezet és egészségkímélők.	Fotó
j, Az iskolakertben termesztett zöldségek felhasználása az iskola konyhájában. (A vonatkozó környezetvédelmi, élelmiszer egészségügyi szabályok betartásával.)	Fotó

3. Az iskola a lehető legkisebb szinten tartja a hulladék-kibocsátását, a keletkező hulladékokat környezetkímélő módon kezeli.	
a, Ahol lehetséges, törekszik a termékek és anyagok újrafelhasználására, hasznosítására.	Fotó
b, Hulladékok elkülönített gyűjtése: Pl.: fémek, műanyagok, papírok stb. és átadása a hulladékkezelőnek	Fotó
c, A szerves hulladék komposztálása a helyi viszonyoktól függően.	Fotó
d, A veszélyes hulladékok gyűjtése és elhelyezése a helyi hatóság rendelkezése alapján történik.	Fotó
4. Az iskola takarékosan és ésszerűen bánik a vízzel.	
a, Víztaókarékos berendezések felszerelése és szakszerű használata.	Fotó, számlák
b, A csapok és WC-tartályok rendszeres ellenőrzése, a csepegések, szivárgások azonnali megszüntetése.	Ellenőrzési, karbantartási napló
c, Esővíz használata a lehetséges, arra alkalmas helyeken.	Fotó
5. Az iskola takarékosan bánik az energiával.	
a, Takarékoság a hőenergiával.	Kimutatás
b, Takarékoság az elektromos árammal.	Kimutatás
c, Megújuló energiaforrások használatára való törekvés az áramfejlesztés és a fűtés számára.	Kimutatás
6. Az iskola a lehető legkisebb mértékben szennyezi a levegőt.	
a, A kémények, szellőztető berendezések (ha vannak). anyagkibocsátása szabályozott és rendszeresen ellenőrzött.	Ellenőrzési napló

„Bakonyi Szakképzés-szervezési Társulás”
8200 Veszprém, Megyeház tér 1.

TÁMOP-2.2.3-07/2-2F-2008-0026
“A szak- és felnőttképzés struktúrájának átalakítása” című konstrukció keretében
az “Esélyt a jövőnek!” elnevezésű pályázata

b, A szabadtéri burkolt felületek (sportpályák, dühöngő) gondozottak, pormentesek	Fotó
c, Az iskolakert mentes az allergén növényektől	Fotó
7. Az iskola megközelítése környezetkímélő módon történik.	
a, A tanulókra, a nevelőtestület tagjaira utazás tekintetében jellemző a gyaloglás, a kerékpározás és a tömegközlekedési eszközök használata.	Fotó
b, Ha a gyalogos, kerékpáros, ill. tömegközlekedéses iskolába járás nem megoldható a gyerekek iskolabuszt használnak, megszervezik közös autós utjaikat.	Fotó, megrendelő lapok
c, Gyalog, ill. kerékpárral könnyen elérhető, a természet tanulmányozására alkalmas helyek rendszeres látogatása.	Fotók
d, A közlekedés megtervezése a felesleges utazások elkerülése érdekében.	Terv
e, A szükséges szállítások ésszerű megszervezése.	Terv
8. Az iskola rendezvényei (diáknapok, kirándulások, sportrendezvények) a lehető legkisebb mértékben terhelik a környezetet.	Fotók

